

Міністерство освіти та науки України

**ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ ВСЕСВІТОМ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У
СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІНТЕРЕСУ ДО ПІЗНАННЯ ПРИРОДИ**

Космос – це цікаво!

2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІНТЕРЕСУ ДО ПІЗНАННЯ ПРИРОДИ ЧЕРЕЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ ВСЕСВІТОМ	
1.1. Психолого-педагогічний аналіз проблеми формування інтересу дітей до пізнання природи.....	5
1.2. Особливості ознайомлення дітей дошкільного віку із Всесвітом.....	8
Висновки до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ІНТЕРЕСУ ДО ПРИРОДИ ВСЕСВІТУ	
2.1. Діагностика рівня пізнавальних інтересів та уявлень про Всесвіт дітей шостого року життя.....	17
2.2. Система роботи із ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природою Всесвіту.....	22
2.3. Результати експериментальної роботи з формування інтересу до природи Всесвіту.....	25
Висновки до розділу 2.....	27
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29
ДОДАТКИ.....	31

ВСТУП

Актуальність та проблема дослідження. Основи свідомості, екологічної культури, ставлення особистості до світу природи закладаються в дошкільному дитинстві, що підтверджує вагомість використання цього сензитивного періоду для екологічного виховання особистості.

Пізнавальний інтерес виступає одним із найважливіших мотивів самостійної навчальної діяльності дитини. Отже, актуальність проблеми формування у дошкільнят інтересу до пізнання природи пов'язана, з одного боку, із необхідністю вже з раннього віку закласти основи екологічного світогляду, та, з іншого боку, із роллю пізнавального інтересу взагалі у розвитку особистості людини.

Пізнавальний інтерес – це інтерес до діяльності пізнання, до природи як об'єкту пізнання. Він виникає, з одного боку, на основі природної допитливості дитини, з іншого – через те, що в самій природі є багато явищ та об'єктів, причини та ознаки яких при простому спогляданні викликають цікавість, але залишаються незрозумілими.

В низці досліджень (Л. Захаревич, Т. Куликової, Н. Постнікової, Л. Маневцової) доведено, що основою формування пізнавальних інтересів є знання, які кожного разу несуть дітям елемент нової інформації, поступово переводячи дітей від засвоєння фактів до розуміння причин, залежностей у природі, особливо якщо дитині забезпечено активну позицію у здобутті цих знань. Значним потенціалом у цьому сенсі володіють знання про природу Космосу та Всесвіту.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою Всесвіту є основою для формування у них цілісного образу оточуючого середовища, тому на сьогодні ця тема доволі актуальна. З огляду на сказане, зрозумілими стають вимоги державного освітнього стандарту – Базового компонента дошкільної освіти [1] – щодо ознайомлення дітей з Всесвітом. Обізнаність дитини з природним середовищем планети Земля та Всесвітом як цілісним організмом

визначається авторами Базового компоненту як перша складова природничо-екологічної компетенції дошкільника [1, с.12]

Як свідчить сучасна практика в закладах дошкільної освіти, формування уявлень про Всесвіт – це один з найскладніших аспектів змісту природничої освіти дітей дошкільного віку, адже астрономія – це наука абстрактна, яка оперує великими числами й величинами, об'єктами, які не можна побачити безпосередньо. А відтак, форми, методи та засоби формування астрономічних уявлень мають бути особливими, які давали б змогу дитині засвоювати складний інформаційний матеріал через пошуково-дослідницьку та ігрову діяльність.

Проблема формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про Всесвіт не є новою для дошкільної педагогіки та методики ознайомлення дітей з природою. У працях таких відомих педагогів минулого, як Я.А. Коменський, К. Ушинський, М. Монтесорі є чимало цікавих думок та ідей щодо можливості пізнання дтьми дошкільного віку не лише природи Землі, а й Космосу. Цю проблему розглядали і сучасні українські педагоги З. Плохій, К. Крутій О. Каплуновська та інші.

Аналізуючи літературу можна стверджувати, що проблема використання природи Космосу як засобу підвищення інтересу дошкільників до пізнання є важливою і недостатньо вивченою сучасною наукою. Це і обумовила вибір теми дослідження **«Ознайомлення із Всесвітом як засіб формування у старших дошкільників інтересу до пізнання природи»**.

Об'єкт дослідження: процес ознайомлення старших дошкільників із Всесвітом як компонентом природного довкілля.

Предмет дослідження: педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу дітей до природи шляхом ознайомлення з природою Всесвіту.

Мета: виявити ефективні педагогічні умови підвищення інтересу дітей старшого дошкільного віку до природи у процесі їх ознайомлення з природою Всесвіту.

Завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування у старших дошкільників інтересу до пізнання природи.
2. Виявити особливості організації у дитячому садку роботи по ознайомленню дітей з природним довкіллям, зокрема, з природою Всесвіту.
3. Діагностувати рівень пізнавального інтересу та уявлень дітей старшого дошкільного віку про Всесвіт як компонент природного довкілля.
4. Апробувати прийоми підвищення пізнавального інтересу дітей 6-го року життя до природи Всесвіту та формування у дошкільників початкових уявлень про Всесвіт.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані:

- теоретичні методи: пошук та систематизації наукових джерел для виявлення теоретичних засад досліджуваної проблеми, аналіз, синтез узагальнення, класифікація даних, аналіз перспективного та тематичного планування в групі дітей старшого дошкільного віку;
- емпіричні методи: психолого-педагогічне спостереження за роботою по ознайомленню з Всесвітом у ЗДО, методика «Новий об'єкт», методика «Казка» (модифікований варіант методики Н. Ганошенко, В. Юркевич), опитувальник «Знання про Космос», методика для виявлення найбільш значимих для дитини понять природи і соціуму, методика «Чарівний будиночок», проект роботи з дітьми на тему «Безмежний Всесвіт»;
- статистичні методи: метод реєстрування, ранжування, вимірювання, математичний аналіз і обробка кількісних даних дослідження, моделювання таблиць, графіків і діаграм.

База дослідження: заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №56 ХХХХХ.

Практична значущість дослідження пов'язана можливістю апробувати ефективні педагогічні умови і прийоми підвищення інтересу дітей старшого дошкільного віку до природи у процесі їх ознайомлення з природою Всесвіту та формування початкових уявлень про Всесвіт.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІНТЕРЕСУ ДО ПІЗНАННЯ ПРИРОДИ ЧЕРЕЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ ВСЕСВІТОМ

1.1. Психолого-педагогічний аналіз проблеми формування інтересу дітей до пізнання природи

Значення природи як засобу виховного впливу на дитину важко переоцінити. Вона є тим найпершим матеріалом, на основі якого починає формуватися багатогранна особистість. Зачудування перед величчю і таємничістю Природи, її щедрістю, і разом з тим невблаганною силою – це зародок віри у космічні зв'язки і верховенство Всевишнього [9]. Однак природа може бути ефективним виховним засобом лише за наявності у дитини інтересу до неї. Тому для педагогіки такою важливою є проблема формування пізнавального інтересу до природи.

Здійснений нами аналіз свідчить, що пізнавальний інтерес є предметом багатьох досліджень у галузі вікової та педагогічної психології, педагогіки та методики навчання дітей різного віку. Зокрема, теорія інтересу в психології та педагогіці розглядається в працях цілої низки науковців: А. Алексюк, Б. Ананьєва, Л. Божович, А. Маркової, В. Мясіщева, С. Рубінштейна, О. Савченко, В. Сухомлинського, М. Цветкова, Г. Щукіної тощо. При цьому він частіше всього розглядається не як самостійна наукова проблема, а як елемент ширшого предмета вивчення.

У контексті нашого дослідження пізнавальний інтерес – це емоційно усвідомлена, вибірково спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності. Цей інтерес має пошуковий характер, підвищує можливості розумового розвитку дитини (В. Паламарчук), сприяє усвідомленій самостійності (О. Савченко), викликає продуктивну роботу (В. Лозова), змінює способи розумової діяльності (Г. Щукіна), є умовою розвитку творчої особистості (М. Алексєєва) [22].

У роботах Г. Щукіної [23] розвиток пізнавального інтересу розглядається у тісному взаємозв'язку із становленням пізнавальної активності. Пізнавальний інтерес виступає також і важливим мотивом самостійної діяльності людини, як наголошується у багатьох як психологічних (М. Алексеєва, Н. Добринін), так і педагогічних та методичних дослідженнях (В. Бондаревський, Т. Куликова [17], Л. Назарець [10], Г. Щукіна [37]). У роботах багатьох психологів (В. Мясіщева, В. Іванова, А. Ковальова, Н. Морозової) інтерес, в тому числі пізнавальний, розглядається як важливий чинник, що обумовлює особливе емоційно-пізнавальне ставлення людини до оточуючого світу, тобто виступає якістю особистості, яка характеризується пізнавальною спрямованістю.

У чисельних психолого-педагогічних дослідженнях підтверджено тезу, що особливу роль при формуванні пізнавального інтересу до природи відіграє активна позиція самої дитини у здобутті знань. Засобами забезпечення активності дитини у пізнанні автори називають елементарну пошукову діяльність дошкільнят у природі (Л. Маневцова), самостійні спостереження дітей під час екскурсій (Т. Куликова), догляд за рослинами в куточку природи (Л. Захаревич) [9].

За дослідженнями Н. Денисенкової, І. Мавриної дитяча допитливість, чуйність, чутливість до явищ та об'єктів природи можуть стати тією відправною точкою, з якої розпочнеться формування у дошкільнят справжньої пізнавальної активності [13]. Проте, на думку Н. Горопахи [9], важливо враховувати, що притаманна дитині цікавість до навколишнього світу без допомоги дорослого надзвичайно рідко піднімається до рівня пізнавального інтересу.

Як зазначає Н. Горопаха [9], вже у дошкільному віці репродуктивно-фактологічний, описово-пошуковий та творчий характер пізнавальної діяльності дітей можуть сформувати у них різні рівні пізнавального інтересу. Використання переважно репродуктивних методів ознайомлення з природою здатне викликати лише елементарний рівень пізнавального інтересу, під яким

розуміють безпосередню цікавість до нових фактів, незвичайних явищ, що фігурують в інформації, яка подається дітям.

В ході спостережень науковці [9] переконалися, що мимовільний інтерес дошкільнята частіше виявляють до тих об'єктів та явищ природи, які характеризуються більшою динамічністю, помітними змінами, мають яскраві зовнішні ознаки, швидко реагують на вплив людини. Саме тому, зокрема, рослини та об'єкти неживої природи (вода, ґрунт, камінці) рідко стають об'єктами мимовільного інтересу старших дошкільнят, програючи у порівнянні із явищами неживої природи (атмосферними, тепловими, світловими, космічними) та тваринами.

Виявлено, що вищий рівень пізнавального інтересу виявляється у прагненні дитини пізнати суттєві властивості предметів або явищ, що складають глибшу і часто невидиму їх суть. Тому важливе місце у ознайомленні дітей з природою повинні займати такі методи, які дозволяють самостійно набувати досвіду спілкування з природою, робити перші невеличкі «відкриття»: порівняльні спостереження, елементарні досліди, евристичні бесіди та «наукові дискусії», моделювання [11].

Ще вищий рівень складає інтерес до причиново-наслідкових зв'язків, до виявлення закономірностей та встановлення принципів існування об'єктів та явищ природи в різних умовах. Цей рівень буває пов'язаний з елементами дослідницької творчої діяльності, з самостійним надбанням нових та вдосконаленням набутих способів пізнання.

Вивчення вікових особливостей пізнавального інтересу дозволяє умовно виділити декілька стадій у його розвитку (за Г. Щукіною [23, с. 19-20]):

1. Цікавість – елементарна стадія вибіркового ставлення, яка обумовлена чисто зовнішніми, часто несподіваними обставинами, що привернули увагу дитини.

2. Допитливість у психології розглядають як певну рису особистості, що спрямовує пізнавальні потреби на всіх етапах життя і в різних видах діяльності.

3. Пізнавальний інтерес, з'являючись на основі допитливості, характеризується яскравою вибірковою спрямованістю дитини на певний зміст навчання, перевагою у неї пізнавальних мотивів.

Вченими визначено умови формування пізнавального інтересу, зокрема, головною умовою є розуміння дитиною змісту і значення отриманих знань. Друга – наявність нового як у змісті знань, так і в самому підході до їх розгляду. Третя – емоційна привабливість навчання. Четверта – наявність оптимальної системи тренувальних, творчих вправ і пізнавальних завдань до відповідної «порції» програмного матеріалу [23].

Отже, науковий аналіз доводить, що уже в дошкільному віці виникає та розвивається за певних умов інтерес дітей до пізнання довколишнього світу і, зокрема, природи. Загальні підходи до формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку передбачають перетворення нестійких, імпульсивних інтересів, поява яких визначається переважно зовнішніми стимулами, в пізнавальні інтереси з більш стійкою структурою, яка характеризується вибірковістю, дієвістю і ґрунтується на внутрішніх позиціях дитини, уже набутих уміннях учитися.

1.2. Особливості ознайомлення дітей дошкільного віку із Всесвітом

В історії вітчизняної і зарубіжної педагогіки збереглися свідчення про перші астрономічні спостереження за небом і небесними тілами. В стародавньому Єгипті, Китаї, Греції астрономія була однією з основних наук, які викладали в школах різного типу. Видатний чеський педагог Я. Коменський [18] визначив об'єм знань для дітей дошкільного віку, які включали знання про зоряне небо. Українська етнопедагогіка щедро насичена афоризмами про землю, сонце, зірки, які прирівнювались до

найріднішого образу матері, батька. Зорі завжди вказували правильний шлях, місяць освічував дорогу, сонце дарувало тепло і ласку. Вітчизняний педагог К. Ушинський [18] радив педагогам знайомити дітей з планетами, зірками, глобусом. У педагогічній діяльності В. Сухомлинського [18] значна увага приділяється пізнанню навколишнього світу. Він навчав дітей уважно спостерігати за природою та встановлювати її залежність від небесних світил. У «школі радості» діти самостійно складали казки про Землю, Сонце, зоряну ніч, світанок, веселку. На думку М. Монтесорі [20], метою космічного виховання є формування в дітей цілісного сприйняття картини світу, усвідомлення відповідальності за перетворення, що здійснює людство на Землі та в Космосі. М. Монтесорі розуміла необхідність зберігати й підтримувати дитяче сприймання світу як єдиного цілого, доводячи, що вже у дошкільному віці дитина має здобути різноманітні знання про навколишній світ. М. Богомоллова досліджувала генезис космічного виховання дітей у педагогіці [7].

У етапі завдання ознайомлення дошкільників з Всесвітом визначено у Базовому компоненті дошкільної освіти [1]. Відповідно до освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» в дитини до кінця дошкільного віку важливо сформувати уявлення про природу планети Земля та Космосу. Знання та уявлення дошкільнят будуть слугувати основою для формування та розвитку емоційно-ціннісного та відповідального ставлення до природи, яке виявляється у природодоцільній поведінці, бажанні і здатності включатися в практичну діяльність у природі, дотриманні правил природокористування, виважені до ставленні до рослин і тварин.

Зокрема, Базовий компонент дошкільної освіти передбачає засвоєння дітьми знань про Всесвіт як безліч зірок та інших космічних тіл – планет та їх супутників, комет, метеоритів та інших; про Сонячну систему як частину Всесвіту [1, с.12]. Автори Базового компоненту дошкільної освіти наголошують на пропедевтичному характері внесеної до нього інформації про природу Космосу та Всесвіт. Вони звертають увагу на те, що щодо

Сонячної системи, дітям достатньо знати, що в центрі її знаходиться Сонце, яке є джерелом світла й тепла. Навколо Сонця обертаються планети, серед яких і наша планета – Земля [1, с.12].

Практика свідчить, що уявлення про те, що Земля робить один оберт навколо Сонця за рік, під час обертання вона по-різному освітлюється і нагрівається його променями, потрібні дітям для розуміння причин сезонних змін і позитивного реагування на планування дорослими індивідуальних та колективних справ. Уявлення про обертання Землі навколо своєї осі сприяють розумінню зміни дня і ночі.

Автори Базового компонента дошкільної освіти вказують, що діти отримують інформацію про Місяць – супутник Землі, його форму, період обертання навколо Землі [1, с.12]. Це свідчить, що діти дошкільного віку здатні зрозуміти, що місяць освітлюється Сонцем, але по-різному, тому у різні дні Місяць має різний вигляд. Бувають дні, коли Місяць зовсім не видно. Пояснюється це зміною освітлення Місяця Сонцем.

Г. Беленька, Т. Науменко, О. Половіна підкреслюють, що дошкільники здатні зрозуміти, що за зорями і планетами можна спостерігати за допомогою спеціальних астрономічних приладів – телескопів. Тому варто сформуванню у них уявлення, що в телескоп можна побачити зорі, планети, поверхню Місяця, викликати у дошкільнят інтерес до спостережень за космічними об'єктами. Старших дошкільників можна зацікавити елементарною інформацією про те, що для вивчення Всесвіту люди виводять у позаземний простір супутники, космічні кораблі, станції, на яких працюють люди, що називаються космонавтами або астронавтами [2, с.37].

Дошкільна дидактика вказує, що як зміст навчання, так і форми та методи повинні бути адекватними психолого-педагогічним особливостям розвитку дітей старшого дошкільного віку [18]. В іншому випадку замість формування у дітей допитливості, інтересу до пізнання природи можна сформувати помилкові уявлення та пізнавальну пасивність.

Ознайомлюючи дітей дошкільного віку з природою Всесвіту послуговуються традиційними формами і методами ознайомлення дітей з природою. Кожен з методів, як зазначають науковці [15, 25, 40], може бути ефективним у розв'язання поставленого завдання.

За твердженням Д. Біди [4] специфіка ознайомлення з Всесвітом така, що відправною точкою у процесі пізнання та формування конкретного поняття має бути сприйняття предметів і явищ природи усіма органами чуттів. Сприйняття є матеріалом для роботи мозку, а саме процесу подальшого синтезу: сприйняття трансформується в уявлення.

Виходячи з вікових і психологічних особливостей дітей дошкільного віку до числа найбільш прийнятних методів роботи з ними дослідники В. Приступ, Л. Штефан [14] відносять спостереження на екскурсіях, прогулянках, сюжетно-рольові ігри і бесіди з дітьми під час денних і вечірніх прогулянок. А відповідні теоретичні знання рекомендують повідомляти дітям, використовуючи розповіді вихователя, поєднані з розгляданням картин, переглядом кінофільмів, захоплюючі астрономічні казки, написані в найбільш легкій для сприймання дітьми діалогічній формі.

Враховуючи важливу роль спостереження як методу ознайомлення дошкільників з природою, вчені (Н. Яришева [25], Н. Горопаха [19], В. Старченко [21], В. Приступ, Л. Штефан [14]) наголошують на його використанні, хоча й зауважують, що зміст спостережень за природою Космосу обмежений. Зокрема, під час роботи по ознайомленню з Всесвітом вихователь повинен заохочувати дітей на темному небосхилі помічати Місяць, багато зірок; визначити, що вони далеко; звернути увагу малят на те, що Місяць один, а зорь – багато. Необхідно підвести дітей до розуміння єдності Землі та Космосу, вчити цілісно сприймати навколишній світ.

За рекомендаціями В. Приступ, Л. Штефан [14] під час бесід в повсякденному житті і спеціально підібраних завданнях на занятті закріплюються отримані з допомогою наочних методів первісні уявлення, наприклад, діти називають компоненти видимого Космосу: Місяць (круглий,

повний, серпик, молодик), зорі (блискучі, яскраві, тьмяні, далекі, їх безліч). Орієнтуються, що Сонце – зоря, яку бачимо вранці, вдень, надвечір, вона освітлює і зігриває все навколо нас; розуміють слова, за допомогою яких педагоги розповідають про відвідування Місяця людьми, про особливості пересування на ньому.

Дослідження К. Крутій, О. Каплуновської [16] підтверджують, що більшість дітей старшого дошкільного віку за допомогою навідних питань під час споглядання ілюстрацій зоряного неба, розглядання глобусу, ілюстрацій, ігор, розваг називає відомі планети, характеризує Сонце. Дещо складніше дітям вдається впізнавати в розповідях дорослих назви інших планет-сусідок та розрізняти їх зображення за кольором і розміром, називати віддаленість від Землі. Найскладнішим є зміст знань пов'язаний з розпізнаванням назв простору навколо планет і зорь та вживанням окремих слів, пов'язаних з дослідженням Космосу людиною.

Для розширення отриманих знань Г. Бєленька, Т. Науменко, О. Половіна радять ознайомити дітей зі схемою Сонячної системи, а також з моделлю Землі – глобусом, навчити визначати розташування Землі по відношенню до Сонця та інших планет. Слід проводити прості досліди на дію сонячних променів на ріст, фотосинтез рослин, танення криги, сушіння білизни на сонці та в тіні. Щоб показати зміну пір року залежно від розташування Землі та Сонця, можна провести дослід зі свічкою та глобусом як моделі Землі і Сонця.

В. Старченко ознайомлення з окремими групами зірок – сузір'ями – пропонує починати з найвідоміших та найкраще видимих сузір'їв – Великої та Малої Ведмедиці. Дітям необхідно розповісти про походження назви сузір'їв, прочитати легенди, розглянути ілюстрації. Для закріплення теоретичного матеріалу можна використати викладання зірочок на тканині та наклеювання на папері [21].

Як вказує у своїх працях Т. Богданець [5, 6] якщо у дитини вже є певний запас конкретних уявлень, вихователь за допомогою запитань

скеровує їх на визначення загальної властивості чи ознаки, зв'язку між певними предметами або явищами. Класичним методом для цього є бесіда.

Ще один шлях формування понять, як вказує Д.Біда [4] – це створення образу за допомогою картин, ілюстрацій, моделей або слова, якщо немає можливості організувати вивчення безпосередньо природних об'єктів чи їхніх ілюстрацій.

Як зазначає Н. Бібік [3], навчання старших дошкільників являє собою розгорнуте педагогічне спілкування а не сформовану навчальну діяльність, тому вихователь перед кожним заняттям розв'язує завдання вибору домінуючих методів реалізації змісту (розповідь, бесіда, пошукова робота, дослід) і допоміжних які б регулювали участь дітей у пізнанні: ситуація успіху, опора на життєвий досвід, дидактична гра, інші засоби зацікавлення (наочність, іграшки, сюрпризи). Існує потреба створити доступні та цікаві для дошкільнят книжки, наочні таблиці (картини) і комп'ютерні ігри і програми.

З метою розвитку пізнавального інтересу та спостережливості В. Старченко [21] пропонує навчити послідовно і самостійно розкладати планети-заготовки навколо Сонця, робити замальовки, самостійно знаходити помилки, використовувати календар спостережень за Місяцем, в якому можна відмічати зміни його форми та величини.

Доречно використати досвід М. Монтесорі [20], зокрема, парні картинки з зображенням малюнків, де діти підбирають потрібні картки з підписаними зображених предметів; карту зоряного неба з підписами сузір'їв та набір карток з відповідною назвою (діти розглядають зображення і підбирають картку з відповідним надписом); викладання різних сузір'їв на тканині, папері за допомогою зірочок-заготовок; самостійне вирізання зірочок з паперу, складеного в кілька разів. Монтесорі вважала, що завдання вихователя – створити активне розвивальне середовище, у якому немає випадкових речей та деталей. Кожен елемент повинен виконувати певну визначену функцію. Наприклад, глобуси, географічні карти, астрономічні

календарі, необхідні для того, щоб діти навчилися встановлювати пору року, місяць, день тижня, число, день свого народження, візуально визначати відрізок прожитого року. А об'ємний і площинний макети Сонячної системи, карти зоряного неба допомагають дітям дізнатися, що планети відрізняються розміром і що кожна розташована на певній відстані від Сонця. Всі матеріали конкретні та наочні, з багатьма дитина може вільно працювати без допомоги дорослого, це дозволяє їй не просто сприймати на віру слова педагога, а на власному досвіді переконуватися у вірності здобутих знань, навіть робити самостійні відкриття.

Вчені [21] пропонують поєднувати інформаційний матеріал з пошуково-дослідницькою діяльністю. Разом зі спеціальними заняттями, бесідами, читанням і розповіданням потрібно досить широко застосовувати настільно-друковані ігри з космічною тематикою, ребуси, кросворди, логічні та винахідницькі задачі. Для закріплення знань про сузір'я можна поставити дітям такі завдання: з'єднати зірки з метою створення зоряного малюнка; викладання розрізних картинок із зображенням відомих сузір'їв, півкуль, материків; складання шифрограм (ТРВЗ); розв'язування ребусів, кросвордів.

Використовуючи ці форми роботи, можна застосувати елементи змагання: хто швидше викладе, дійде до мети.

Дітям можна давати такі домашні завдання: звернути увагу на захід, схід Сонця, пов'язуючи результати спостережень з народними прикметами; спостерігати за формою Місяця, кольором неба.

Новітні технології екологічного виховання ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень, серед яких: метод формування мислеобразів, метод екологічної лабіалізації, метод екологічних асоціацій, метод художньої репрезентації природних об'єктів, метод екологічної емпатії, метод екологічної рефлексії, ігровий метод [2, с.39].

За твердженням Л. Жильцової [15] ігрова діяльність самовмотивована і приносить дошкільнику велике задоволення, тому актуальною на сьогодні є

розробка вихователями різних ігрових навчальних ситуацій (ІНС) екологічного змісту.

На думку Г. Беленької, Т. Науменко, О. Половіної в арсеналі сучасного вихователя обов'язковими мають стати заняття з милування природою, заняття-дослідження, заняття-відкриття, заняття-подорожі, заняття-мрії.

Цікавим і ефективним методом у роботі як вказує Н. Горобаха [8] з дітьми є проблемні ситуації, які стимулюють допитливість, забезпечують умови практичного пошуку вирішення завдань.

Як акцентують педагоги і психологи [19] позитивним емоційним тлом організації навчально-виховного процесу ЗДО є підготовка до свят і розваг, вікторин, конкурсів, КВК.

До локальних педагогічних технологій дошкільної освіти належить експериментально-дослідницька діяльність дошкільників. Як зауважують вчені надати екологічній освіті старших дошкільників проблемного чи дослідницького характеру дозволяє так званий «метод екологічних проектів». Оскільки в його основі лежать практичні цільові дії, метод відкриває великі можливості для формування власного життєвого досвіду дитини у процесі взаємодії з навколишнім світом і актуалізує суб'єктну позицію дитини в педагогічному процесі. Використовуючи «метод проектів» у екологічному вихованні, ми не просто ставимо дитину перед проблемою, яку їй самостійно слід розв'язати, ми перетворюємо її навчальну діяльність із репродуктивної на творчу [12, с.108].

Підсумовуючи, зазначимо, щодо шляхів реалізації завдань освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі», зокрема, ознайомлення з Всесвітом належать:

- цільові прогулянки, екскурсії в природу, що сприяє естетичному, фізичному розвитку, збереженню і зміцненню здоров'я дошкільників;
- екологічні ігри, що збагачують уявлення про світ: дидактичні, сюжетні, рухливі;

- використання різних календарів (погоди, природи, року), що сприяє розвитку вмінь дітей вчитися орієнтуватись у часі (дні тижня, місяць, рік) та сезонах;
- використання моделей для угруповання природних об'єктів, заповнення екологічних щоденників спостережень;
- створення разом із дітьми книг-саморобок про природу, випуск дитячих журналів;
- розглядання дидактичних картинок і ілюстрацій з космічної тематики;
- знайомство з фотографіями та відеоматеріалами про Сонячну систему і дослідження Космосу людиною;
- розкриття діяльності людини щодо вивчення природи Космосу;
- залучення дітей до збору та складання колекцій (каміння, мінерали);
- виготовлення виробів із природних матеріалів разом із дітьми;
- відображення образів природи Космосу в різних видах образотворчої діяльності,
- оформлення виставки різних колективних творчих робіт;
- обговорення разом із дітьми змісту прислів'їв, приказок, загадок про природні явища, народних прикмет, відомостей з народного календаря.

Висновок до розділу 1.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою Всесвіту є основою для формування у них цілісного образу природи. Дослідники наголошують на тому, що ознайомлення з природою Космосу є важливою умовою формування наукового світогляду дитини. Теорія і практика, незважаючи на певну новизну проблеми, накопичила певний досвід щодо ознайомлення дошкільників з природою Космосу, якій ми теж застосуємо у своїй роботі.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ІНТЕРЕСУ ДО ПРИРОДИ ВСЕСВІТУ

2.1. Діагностика рівня пізнавальних інтересів та уявлень про Всесвіт дітей шостого року життя.

Дослідження відбувалось на базі закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №56 ХХХХХ у двох групах дітей старшого дошкільного віку №4 і № 8. Експериментальним дослідженням було охоплено 68 дітей, зокрема у експериментальній групі (ЕГ) 32 дитини, а у контрольній групі (КГ) – 36. Списки дітей подано в Додатку А та Додатку Б.

Перший етап експериментального дослідження спрямовувався на виявлення рівня пізнавального інтересу старших дошкільників до природи та їхніх уявлень про природу Всесвіту. Добираючи методики для діагностики рівня сформованості у дошкільників пізнавального інтересу до природи та, зокрема, до пізнання Всесвіту, ми спиралися на показники наявності пізнавального інтересу, виділені Г. Щукіною [24]:

- інтелектуальна активність дитини (запитання, звернені до дорослих; прагнення брати участь у діяльності, спрямованій на пізнання, обговорення її результатів та теми взагалі; активне оперування набутими знаннями та вміннями; прагнення поділитися з іншими новою інформацією; самостійні пошуки нових джерел інформації тощо);
- емоційні вияви (позитивний емоційний фон пізнавальної діяльності; емоції, пов'язані з процесом пізнання – здивування, радість від здогадки тощо; яскраві експресивні форми відтворення цікавої інформації);
- вольові вияви (зосередженість уваги та низький відсоток відволікань; прагнення подолати труднощі, випробовувати різноманітні шляхи для розв'язання складного завдання прагнення до завершення навчальних дій тощо);
- перевага певних видів діяльності.

Загалом у констатувальному дослідженні використано три методики, кожна з яких дозволяє отримати відомості щодо декількох показників пізнавального інтересу: методика «Новий об'єкт» (Додаток К), методика «Казка» (модифікований варіант методики Н. Ганошенко, В. Юркевич, Додаток Л), опитувальник «Знання про Космос» (модифікований варіант методики О. Соломенникової, Додаток М).

Результати методики «Казка» щодо КГ та ЕГ відображені у Додатку А та Додатку Б відповідно. Було виявлено, що 13 дітей КГ, це 36,1% та 17 дітей ЕГ, це 53,1% проявили інтерес до казки про незнайомий об'єкт, обрали казку «Як комета Космосом подорожувала», бажали послухати саме її, тобто виявили високий рівень розвитку допитливості. Відповідно 23 дитини КГ (63,9%) і 15 дітей ЕГ (46,9%) не зацікавилися новою казкою про космічний об'єкт, обирали знайомі казки, отже їх віднесено до групи дітей з низьким рівнем розвитку допитливості. Під час читання казки за кожним вихованцем велось спостереження та було зафіксовано вольові та емоційні прояви, що свідчать про наявність чи відсутність у дітей інтересу. У результаті:

- до підгрупи з високим рівнем пізнавальних інтересів віднесено 12 дітей КГ, що становить 33,3% та 14 дітей ЕГ, що становить 43,8%;
- до підгрупи з середнім рівнем пізнавального інтересу зараховано 16 дітей КГ, що складає 44,4% та 12 дітей ЕГ, що складає 37,5%;
- до підгрупи з низьким рівнем пізнавального інтересу увійшли 7 дітей КГ, це 19,4% та 6 дітей ЕГ, це 18,8%;
- один вихованець з КГ, що становить 2,8% (Давид Г.) проявив виражену неухважність, значну кількість відволікань, беземоційність, бажання швидше закінчити обговорення твору, який він сам обрав для читання. Вважаємо це свідченням відсутності пізнавального інтересу.

Отже, змушені констатувати, що більшість дітей і в КГ, і в ЕГ проявили низький рівень допитливості. Щодо емоційних і вольових проявів, що вказують на інтерес дитини, результати виявились з мінімальною різницею в

дітей КГ та ЕГ, водночас досить розсіяні по рівнях інтересу (найбільша кількість дітей – 16, що складає 44,4% та 14, що становить 43,8% в КГ та ЕГ була зарахована до середнього та високого рівня пізнавального інтересів відповідно).

Отримані за методикою «Новий об'єкт» результати по КГ і ЕГ (представлені у Додатку А та Додатку Б відповідно) є такими:

- до підгрупи з високим рівнем пізнавального інтересу до природи належать 2 дітей з КГ, це 5,6% (Артем М. та Даша К.) та 1 дитина з ЕГ, це 3,1% (Микола С.);
- до підгрупи з середнім рівнем пізнавального інтересу до природи належать 22 дитини КГ, це 61,1% та 17 дітей ЕГ, це 53,1%;
- до підгрупи з низьким рівнем пізнавального інтересу до природи належать 12 дітей КГ, це 33,3% та 14 дітей ЕГ, це 43,8%.

Спостереження за тим, до яких об'єктів діти проявляють інтерес і як саме він виявляється, дало змогу виокремити певні особливості, як-от: серед нових природних об'єктів, внесених до групи, найменше привернув увагу дітей як з КГ так і з ЕГ набір з шишок і каштанів. Більшість дітей не виявили жодної зацікавленості до них, лише дехто вдався до розглядання і обстеження їх або звернувся до вихователя із запитанням «Що тут роблять шишки і каштани?», «Де вони взяли в групі?», «Хто їх сюди приніс?», «А ми будемо щось з ними робити?». До фіалки діти КГ і ЕГ проявляли зацікавленість, що виявилось у тривалому розгляданні рослини і зверненні до вихователя із запитаннями про неї, хоча дехто з хлопчиків (2 з КГ – Андрій В. та Давид Г. і 1 з ЕГ – Назар Б.) поставились байдуже до її появи в групі. Поява в групі акваріумної рибки викликала найбільшу зацікавленість серед 3 нових природних об'єктів в КГ та в ЕГ. Тут серед критеріїв вияву пізнавального інтересу виділились швидке привернення уваги дітей, здатність до тривалого розглядання об'єкта, привернення до об'єкта уваги інших дітей, звертання до вихователя із запитаннями про об'єкт, наступна діяльність з ним.

Варто зазначити, що нами було зафіксовано більший вияв пізнавального інтересу до об'єктів, пов'язаних з природою Всесвіту. Лише 1 дитина з ЕГ (Юра Ф.) не виявила зацікавленості до 1 об'єкта (книга про Всесвіт). У більшості дітей зафіксовано від 50% до 70% можливих виявів пізнавального інтересу до об'єктів. Переважно щодо плакату з зображенням Сонячної системи це були такі критерії, як тривале розглядання об'єктів, звернення до вихователів із запитаннями, привернення уваги інших дітей. Щодо глобуса тривале розглядання та обстеження об'єкта, бажання маніпулювати з об'єктом, привернення до об'єкта уваги інших дітей. Щодо книги це звернення до вихователя із запитаннями, тривале розглядання, рідко привернення до об'єкта уваги інших дітей.

Отже, можна зробити висновок, що більшість дітей має емоційно-позитивне ставлення до природи, серед природних об'єктів найбільшу зацікавленість викликають тварини (у нашому випадку це рибки) та квітучі кімнатні рослини (фіалка). Більшу кількість проявів інтересу у порівнянні з 3 природними об'єктами викликали об'єкти пов'язанні з пізнанням Всесвіту, що свідчить про непідробний інтерес дітей до космічних об'єктів та явищ і бажання пізнавати щось незвідане. Але у зв'язку з малим відсотком дітей на високому рівні пізнавального інтересу до природи необхідним є вибудувати систему роботи з розвитку інтересу природничого характеру у дітей, використовуючи їхню цікавість до пізнання Всесвіту.

Аналіз результатів дослідження за опитувальником «Знання про Космос», по КГ розміщено в Додатку В (Таблиця 3, Таблиця 4, Графік 1) та по ЕГ в Додатку Г (Таблиця 5, Таблиця 6, Графік 2), дозволив виявити загальний середній (за чотирма напрямками) рівень знань і уявлень дітей про космічні об'єкти і явища. Разом з тим, відзначимо, що по блоку питань «Планета Земля» відповіді вихованців були найкращими. Високого рівня вдалось досягти 21 дитині КГ (58,3%) та 20 дітям ЕГ (62,5%), низького рівня знань з цього блоку питань не виявив ніхто.

З блоку «Космічні об'єкти» дошкільники мають переважно середній рівень знань. На високому рівні відповіли лише 6 дітей КГ (16,7%) та 8 дітей ЕГ (25%). Відповіді 8 дітей КГ (22,2%) та 9 дітей ЕГ (28,1%) свідчать про низький рівень знань з цього блоку. Важкими для розуміння є поняття про Сонце як зірку та те що Місяць – природний супутник Землі. Наприклад, помилково вважають Сонце планетою – 7 вихованців дітей КГ, це 19,4% та 8 дітей ЕГ, це 25%. Не всі діти розуміють значення сонячного світла, води, повітря, рослин для життєдіяльності людей і тварин. Назвати деякі планети Сонячної системи змогли – 11 дітей КГ, що становить 30,6% від загальної кількості та 10 дітей ЕГ, що становить 31,3% від всієї кількості дітей. Уявлення про сузір'я мають 6 дітей КГ, що складає 16,6% та 9 дітей ЕГ, що складає 28%, а згадали назву сузір'їв – 11% дітей КГ (4 дитини – Денис З., Дарина С., Яна Я., Даша К.) та 12,5% дітей ЕГ (4 дитини – Настя Б., Саша С., Тимофій М., Андрій П.). Знаннями про об'єкти в космічному просторі діти володіють в тій чи іншій мірі, найбільш поширені відповіді: Сонце – 75%, зірки – 60%, Місяць – 45%, рідше комета і метеорит – по 5%.

З питань блоку «Космічні явища» більшість дітей показали низький результат. До високого рівня зараховано лише 3 дітей КГ, це 8,3% та 2 дітей ЕГ, це 6,3%. До середнього рівня – 15 дітей КГ, що складає 41,7% та 12 дітей ЕГ, що складає 37,5% від загальної кількості. До низького рівня – 18 дітей КГ, що становить 50% та 18 дітей ЕГ, що становить 56,3%.

По блоку питань «Людина і Космос» знання і уявлення дітей недостатні. Високого рівня досягли 1 дитина з КГ (Артем М.), це 2,8% та 2 дітей з ЕГ (Андрій П., Катя С.), це 6,3%. На середньому рівні відповіли 9 дітей КГ, що складає 25% та 7 дітей ЕГ, що складає 21,9%. На низькому рівні – 26 дітей КГ, це 72,2% та 23 дитини ЕГ, це 71,9%. Діти майже не знають, хто був першим космонавтом Землі, слабо уявляють, чим люди займаються в Космосі. Дуже складними виявилися питання про костюм космонавта. У сучасних дітей, зовсім непопулярною виявилася професія космонавта. За

результатами можна дійти до висновку, що знання дітей про Всесвіт були поверхневими і уривчастими.

У підсумку отримані відомості по КГ та ЕГ переконують, що рівень загального та природничого інтересу, уявлень і знань про Всесвіт дітей з різних груп є практично однаковим. Також можна припустити, що задовольнивши наявну цікавість дітей до пізнання природи Всесвіту, вдасться не лише поглибити та уточнити їхні уявлення про природу Космосу, а й підвищити рівень пізнавального інтересу до природи загалом, поглибити та розширити його зміст.

2.2. Система роботи із ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природою Всесвіту.

Головним завданням наступного етапу експериментального дослідження була перевірка висунутого нами припущення, що формування у старших дошкільників елементарних уявлень про Космос, без якого не може бути життя на Землі, складає основу цілісного сприйняття світу, усвідомлення зв'язку Землі та Космосу, свого зв'язку з єдиним світом. Ми також припустили, що реалізація змісту розділу «Всесвіт» освітньої лінії «Дитина в природному довіллі» Базового компонента дошкільної освіти сприятиме підвищенню пізнавального інтересу дітей до природи за умови комплексного використання форм та методів залучення дошкільнят до пізнання природи Космосу на основі тематичного підходу.

Основу формувальної частини експериментального дослідження склав тематичний тиждень «Подорож у Космос», який було проведено у ЗДО. До прикладу, відповідно до розподілу занять на тиждень у понеділок було проведено інтегроване заняття з пріоритетом ознайомлення з природним довіллям, розвиток мовлення, ліплення за підтемою «Планети сонячної системи». Цього дня розучувались нові рухливі ігри пов'язані з природою Всесвіту («Розвідники», «Ми веселі діти», «Сонечко і діти», «Дістань комету», «День і ніч», «Ракета злітає»), а під час занять застосовувались

тематичні фізкультхвилинки («Космонавти»). Було проведено спостереження за сонцем, дидактичні ігри «Сонце яке?», «Жителі Космосу», «Пори року та Сонце», «Ласкаве Сонечко», «Назви планету», розгляд зображень планет, логічну гру «Обери правильну думку», ліплення «Зорі і комети», СХД «У сонечка в гостях», казка «Про землю та 4 сестер». У вівторок передбачене заняття з логіко-математичного розвитку та інтегроване заняття з пріоритетом ознайомлення з соціумом і природним довкіллям за підтемою «Наша планета Земля», яке включало бесіду «Наша планета Земля», дидактичні ігри «Що є на Землі?», «Що добре, а що погано», «Яка планета загубилась?», «Придумай речення зі словом планета» «Опиши погоду», спостереження за станом погоди, творчу гру «Ми маленькі астрономи» читання вірша Н. Красоткіної «Про що говорить Земля». Загалом, організовуючи роботу з ознайомлення дітей з природою Всесвіту було використано заняття з різних розділів програми, інтегровані заняття, різноманітні методи, прийоми і види організації діяльності дітей (образотворча діяльність дітей, творчі, дидактичні та рухливі ігри, розмірковування, ігри-емпатії, читання художньої літератури та природознавчої книги, перегляд дитячих навчальних відеороликів та мультфільмів з теми «Природа Всесвіту», обов'язкова робота в повсякденному житті з дітьми та бесіди з батьками). Під час занять використовувались дидактичні картини з папки «Природа Космосу». Матеріали з проведених видів діяльності розміщено у Додатку Д.

Аналізуючи хід цього етапу експериментального дослідження, приходимо до висновку, що найголовніше – надати дітям можливість «проживання» цікавого для них матеріалу. Дізнаючись нове, розмірковуючи над тим, що вже увійшло в їх досвід, діти вчаться висловлювати своє ставлення до подій.

Для формувального експерименту було розроблено також навчальний проект на тему «Безмежний Всесвіт», який мав на меті формування і закріплення уявлень дітей старшого дошкільного віку про природу Всесвіту,

а кінцевим продуктом цього проекту стало створення в закладі дошкільної освіти куточка «Безмежний Всесвіт».

Зміст та паспорт проекту «Безмежний Всесвіт» викладено в Додатку Е.

У межах виконання проекту проведено такі форми роботи з дітьми: заняття, моделювання явищ, експериментування, спостереження за астрономічними об'єктами, дидактичні ігри і вправи, образотворчість відповідної тематики, слухання та обговорення творів художньої літератури, перегляд мультфільмів і відеофільмів про природу Всесвіту.

Реалізація проекту відбувається у три етапи. Перший етап був підготовчим. Під час його впровадження йшло визначення завдань проекту та його освітніх результатів, створення паспорта проекту, розробка плану роботи на кожному з етапів проекту, визначення заходів, форм та видів діяльності, а також їх кінцевих продуктів, з'ясування умов, обладнання, ресурсів необхідних для реалізації проекту, формування творчих завдань для розв'язання їх дітьми.

Під час основного етапу відбувалася практична реалізація моделі проекту, визначення програми дій, спільна робота дітей, вихователя і батьків над тижневими темами, розширення та закріплення уявлень у процесі роботи – виконання дітьми творчих завдань, залучення їх до різних видів діяльності.

На заключному етапі здійснювалося підбиття підсумків проекту, створення куточка «Безмежний Всесвіт», оцінювання результатів з формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про Всесвіт.

Куточок «Безмежний Всесвіт» був створений спільними зусиллями вихователів і вихованців, там були розміщені матеріали, виготовлені з дітьми під час занять і практичної діяльності, що дало змогу унаочнити і підсумувати роботу тематичного проекту. Куточок включає: «Карту зоряного неба», плакат-малюнок «Космічного простору», де присутні камінчики (метеорити, астероїди), пісок (космічний пил), глобус з позначками (вода, ґрунт, пісок, корисні копалини, ліси, сніг), модель Сонячної системи (об'ємні планети з пап'є-маше), підібрана дитяча література з яскравими ілюстраціями

на тему «Всесвіт», виставка дитячих робіт, фотоілюстрації перших космонавтів і космічних кораблів, дидактичні ігри та посібники, розмальовки.

1.2. Результати експериментальної роботи з формування інтересу до природи Всесвіту

Ефективність проведеної нами роботи підтверджена результатами контрольного етапу експерименту, з використанням опитувальника «Знання про Космос». За результатами контрольного експерименту середній рівень знань і уявлень дітей про космічні об'єкти і явища природи виріс в порівнянні з початковими результатами. По кожному з 4-х напрямків динаміка зростання знань і уявлень про космічні об'єкти і явищах були значною.

Наочно порівняння результатів відображене у Додатку Є, Графік 4

Застосування методики для виявлення найбільш значимих для дитини понять природи і соціуму дало змогу дізнатись, на яке порядкове місце за важливістю і значущістю для себе діти ставлять природу (природні об'єкти і явища). В ході перевірки ефективності виконаної роботи ми визначили, що рівень динамічних уявлень про природні об'єкти дітей помітно змінився: діти стали більш активними. З великим бажанням відповідали на запитання, давали повні відповіді і пояснювали їх.

Відомості, отримані під час проведення дослідження, зафіксовані у Додатку Ж (Таблиця 9, Графік 5). За результатами можна зробити висновок, що більшість дітей має емоційно-позитивне ціннісне ставлення до природи, серед сфер життя значимість природи зберігає перші позиції у виборах дітей. Це свідчить про непідробний інтерес дітей до природних об'єктів і явищ, усвідомлення важливості природного довкілля в житті людини, а отже і про ефективність проведеної навчально-виховної роботи у ЗДО в даному напрямку.

За результатами методики «Чарівний будиночок» (відображені у Додатку З, таблиця 10 і 11) можна зробити висновок, що найбільшу кількість

дітей (25%) привабила екскурсія у планетарій, вони бажали б побувати там. Наступним за кількістю виборів стало віконце де хлопчик малює політ ракети у Космос (18,8%). Це свідчить про наявність у дітей інтересу до космічної тематики і те що їх цікавить діяльність пов'язана з отриманням нових знань про Всесвіт, виявом своїх вражень і ставлень до Всесвіту у власній продуктивній діяльності. Також варто відзначити, що першість позицій у виборах зберігає ігрова діяльність (15,6%). Тому необхідно це враховувати вихователям і розширювати зміст дитячих ігор, спрямовувати діяльність на забезпечення досвіду дітей, через емоційне сприймання, формування основ для розвитку дитячої гри з допомогою спостережень, цільових прогулянок, екскурсій, бесід, читання літератури, перегляд кінофільмів (мультфільмів), організації ігрового простору, фантазування і використання «домашніх завдань», які б привчили дитину до самостійного пошуку інформації, застосування проблемних ігрових ситуацій, підказки чи повідомлення будь-якого нового факту під час гри.

Результати дослідження свідчать, що створення умов для цілеспрямованої планованої педагогічної роботи з використанням комплексу психолого-педагогічних заходів сприяє ефективному формуванню початкових знань і уявлень про космічні об'єкти і явища у формуванні цілісної картини світу у дітей старшого дошкільного віку. Також широке застосування в роботі з дітьми дослідів-експериментів, дидактичних ігор, пізнавальних завдань, демонстраційного матеріалу та наочних моделей, читання художньої літератури забезпечать розвиток як сталого пізнавального інтересу до нового, невідомого, так і формування пізнавальних здібностей.

ВИСНОВКИ

Таким чином виконане дослідження дало змогу:

1. Здійснити теоретичний аналіз формування у старших дошкільників інтересу до пізнання природи через ознайомлення із Всесвітом. Це дозволило зробити висновок, що пізнавальний інтерес проявляється в прагненні дитини пізнавати нове, виявити незрозуміле про якості, властивості предметів, явищ дійсності, в бажанні вникнути в їх сутність, знайти між ними взаємозв'язки. Пізнавальний інтерес відрізняється від допитливості широтою захоплення об'єктів, глибиною, вибірковістю. Основою пізнавального інтересу є активна мислительна діяльність.

2. Виявити особливості організації у дитячому садку роботи по ознайомленню дітей з природним довкіллям, зокрема, з природою Всесвіту. Можна стверджувати, що заняття астрономією з дошкільнятами доречні при всіх організаційних формах роботи з ними. Ці заняття урізноманітнюють і наповнюють радістю життя дитини в дошкільних установах, будуть сприяти зміцненню інтелектуального зв'язку між батьками і «домашніми» дітьми, дозволяючи заповнити дозвілля захоплюючою справою, цікавою не тільки дітям, а й їхнім батькам. У змістовній стороні дошкільної освіти ми дотримуємося курсу на особистісно-орієнтований стиль спілкування з дітьми, властивий гуманістичній педагогіці. Це теж має пряме відношення до занять з дошкільнятами астрономією, тому що тільки при такому підході можна почати виховувати у дитини усвідомлення того, що він є частиною величезного навколишнього його світу. Заняття астрономією і космонавтикою настільки цікаві, що непомітно для дитини стають мотивом до навчання в школі.

3. Діагностувати рівень пізнавального інтересу та уявлень дітей старшого дошкільного віку про Всесвіт як компонент природного довкілля. З проведеного дослідження можна зробити висновок про наявність в більшості дітей інтересу до нового, до природознавчої казки і до космічних об'єктів. Проте, за результатами опитування можна дійти до висновку, що знання

дітей про Всесвіт були поверхневими і уривчастими. З цього випливає, що необхідна систематична і різнобічна робота по формуванню у дошкільнят природничо-наукових знань.

4. Створити систему роботи з підвищення пізнавального інтересу дітей 6-го року життя до природи Всесвіту та формування у дошкільників початкових уявлень про Всесвіт. Формування у дітей елементарного уявлення про природу Всесвіту повинно здійснюватися з раннього віку, щоб застосовувати отримані знання дитина змогла у подальшому. У старшому дошкільному віці дитина повинна мати достатні уявлення про Космос та важливість його вивчення.

Отже, організовуючи ознайомлення дітей з природою Всесвіту варто послуговуватись такими положеннями:

1. Розширення та збалансування сприйняття дітьми природного довкілля. Головним засобом на цьому напрямі виступає зміст освіти.

2. Використання комплексів педагогічних методів і засобів, що забезпечують дотримання і взаємозв'язок послідовних етапів, рівнів і механізмів пізнавального процесу дітей.

3. Стимулювання та спеціальна організація досвіду дітей у взаємодії зі світом (інтелектуального, емоційного, морально-етичного, гендерного).

4. Оновлення соціально-виховного середовища відповідно до завдання формування уявлень про природу Всесвіту у дітей.

Перспективи подальшого дослідження теми вбачаємо у обґрунтування педагогічних умов роботи з обдарованими дітьми, які виявляють поглиблений пізнавальний інтерес до вивчення природи Всесвіту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник А.М.Богущ. К., 2012. 24 с.
2. Беленька, Г. В. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навч. метод. посіб. К.: Генеза, 2013. 106 с.
3. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. К.: Віпол, 1987. 96 с
4. Біда Д.Д. Формування природничо-наукових уявлень і понять у молодших школярів засобами Міжнародного природничого інтерактивного учнівського конкурсу «КОЛОСОК» [Електронний ресурс]. Код доступу: http://kolosok.org.ua/wp-content/uploads/2013/08/formuvannja-pryrodneycho-naukovyuh-ujavlen-_ponjat-u-molodshyh-shkoljar_v-zasobamy-m_zhnarodnoho-pryrodneychoho-_nteraktyvnoho-uchn_vskocho-konkursu-_kolosok_.pdf
5. Богданец Т. П. Характеристика природоведческих понятий: (к вопросу о формировании естественнонаучных понятий и умственном развитии младших школьников). Начальная школа + до и после. 2007. № 9. С. 39-41
6. Богданец, Т. П. Особенности и этапы естественно-научного познания. Начальная школа + до и после. 2007. № 10. С. 33 – 35
7. Богомолова М.И. Генезис прогрессивных концепций межнационального воспитания детей: автореф. дис. ... докт. пед. наук. Набережные Челны, 2003. с. 44
8. Горопаха Н. М. Проблемні ситуації як метод формування екологічної компетенції старших дошкільників. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2017. № 27. С. 25-30.
9. Горопаха Н.М. Психологічні основи формування у старших дошкільнят інтересу до пізнання природи. *Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти: наукові записки РДГУ*. Випуск 16. Рівне.: РДГУ. 2001. С. 49–54.
10. Горопаха Н.М. Сучасні підходи до розробки програм екологічної освіти дітей дошкільного віку. *Нова педагогічна думка*. Спецвипуск. 2011. грудень. С. 35.
11. Горопаха Н.М. Урізноманітнення форм екологічної освіти дошкільнят. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Наукові записки РДГУ*. Випуск 13. Рівне.: РДГУ. 2000. С. 63–73.

12. Горопаха Н. Закладання основ екологічної культури особистості у дошкільному дитинстві. *Нова пед. думка*. 2011. № 1. С. 105–109
13. Денисенкова Н., Маврина И. Ваш ребёнок познаёт мир (Из центра Л.Венгера). *Дошкольное воспитание*. 2000. № 2. С. 91 – 104.
14. Електронний посібник з «Методики ознайомлення дітей з природою» / укладачі: Приступ В.В., Штефан Л.Ю [Електронний ресурс]. Код доступу: https://krempeddoshk.at.ua/_ld/1/122_99s.pdf: Назва з екрана
15. Жильцова Л. М. До проблеми екологічного виховання дітей дошкільного віку. *Наука і освіта*. 2010. № 8. С. 68–71
16. Крутій К. Л., Стеценко І. Б. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. *Зима-біло-сніжка*. Запоріжжя: ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2017. 124 с.
17. Куликова Т. Обучение дошкольников: мифы, реальность и пути совершенствования. *Дошкольное воспитание*. 2000. № 3. С. 40–45
18. Максимюк С. П. Педагогіка: навчальний посібник для вузів. К.: Кондор, 2009. 670 с.
19. Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія / уклад. Н. М. Горопаха. К.: Видавничий дім "Слово", 2012. 432 с
20. Монтессори М. Дом ребенка: метод научной педагогики. М.: Астрель АСТ, 2005. 269 с.
21. Старченко, В. А. Дошкільнятам про зоряне небо: навч. посіб. К.: Наш час, 2007. 95 с.
22. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2014. Т. 162. С. 32–38.
23. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. М.: Педагогика, 1988. 203 с.
24. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике. Москва: Педагогика, 1971. 352 с.
25. Яришева, Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою: навч. посібник. К.: Вища школа, 1993. 255 с.

Додаток А

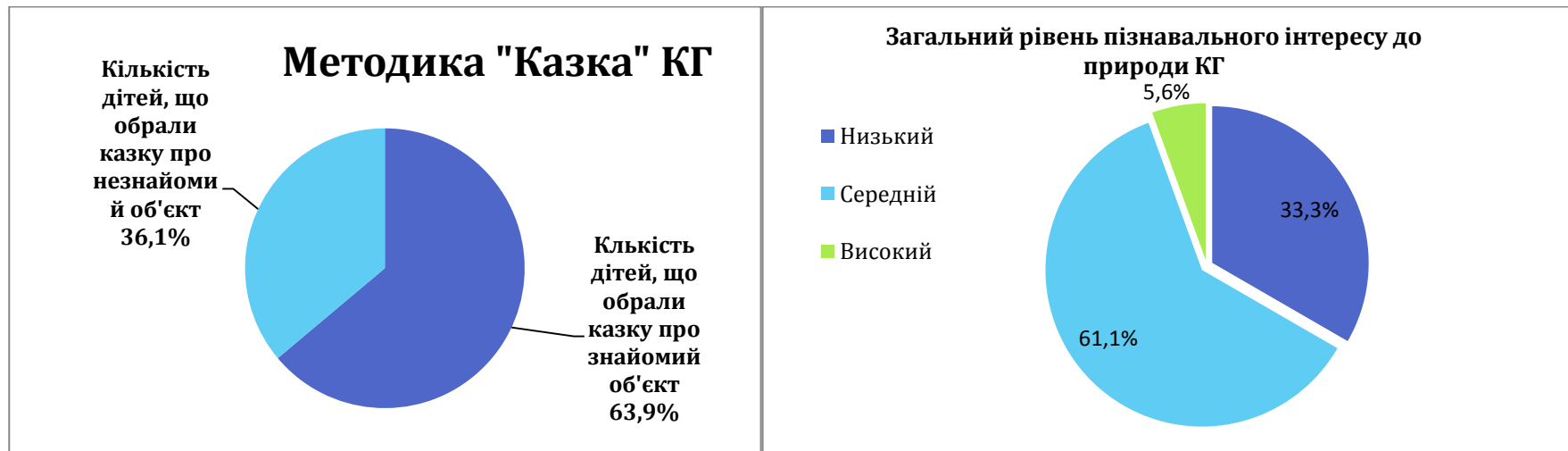
Зведена таблиця відомостей про виконання дітьми КГ діагностичних завдань на констатувальному етапі дослідження

№	Ім'я дитини	Діагностичні методики											Загальний рівень пізнавального інтересу до природи	
		Казка					Новий об'єкт							
		1	2	3	4	5	фіалка	рибки	шишки	книга	глобус	плакат	разом	
1	Олексій Б.	А	+	-	-	-	10%	15%	5%	20%	10%	10%	70%	Середній
2	Каріна Б.	В	+	+	-	-	5%	10%	0	5%	10%	10%	40%	Низький
3	Руслан Б.	Г	+	+	+	-	10%	10%	0	5%	5%	10%	40%	Низький
4	Уляна В.	Г	+	+	-	-	5%	10%	5%	5%	10%	10%	45%	Низький
5	Андрій В.	Б	+	-	+	-	0	10%	0	10%	10%	10%	40%	Низький
6	Тимофій Г.	Г	+	+	+	-	5%	10%	5%	5%	5%	15%	45%	Низький
7	Давид Г.	А	-	-	-	-	0	10%	0	5%	5%	5%	25%	Низький
8	Олександра Г.	Б	+	+	-	-	10%	15%	0	10%	10%	10%	55%	Середній
9	Марія Д.	Г	+	+	-	+	10%	10%	5%	15%	10%	5%	55%	Середній
10	Аня Д.	В	+	-	-	+	5%	15%	0	15%	5%	10%	50%	Середній
11	Даня І.	Г	+	+	+	-	5%	10%	0	15%	15%	10%	55%	Середній
12	Денис З.	А	+	+	-	-	5%	15%	5%	10%	5%	5%	45%	Низький
13	Кирил З.	А	+	+	+	-	10%	10%	5%	5%	10%	10%	50%	Середній
14	Олександра З.	Г	+	+	-	-	10%	20%	0	10%	5%	10%	55%	Середній
15	Марія К.	В	+	-	-	-	5%	15%	5%	15%	5%	5%	50%	Середній
16	Роман К.	Б	+	-	-	+	5%	10%	0	10%	10%	10%	45%	Низький
17	Антон Л.	Г	+	-	+	-	10%	15%	5%	10%	5%	10%	55%	Середній
18	Женя Л.	Г	+	+	+	+	5%	15%	5%	15%	15%	10%	65%	Середній
19	Артем М.	А	+	-	+	-	10%	15%	5%	20%	10%	15%	75%	Високий
20	Стас М.	Б	+	-	-	-	5%	15%	5%	5%	10%	10%	50%	Середній
21	Влад П.	В	+	+	-	-	10%	10%	5%	15%	10%	5%	55%	Середній
22	Владік П.	Г	+	-	+	-	5%	10%	5%	10%	10%	15%	55%	Середній
23	Настя Р.	А	+	-	-	-	10%	15%	0	10%	5%	5%	45%	Низький

24	Каріна Р.	Г	+	+	-	+	10%	20%	5%	15%	10%	10%	70%	Середній
25	Роман С.	Б	+	-	+	-	5%	15%	5%	10%	10%	15%	60%	Середній
26	Дарина С.	В	+	+	-	+	10%	20%	5%	15%	15%	5%	70%	Середній
27	Даня С.	Г	+	-	+	+	10%	15%	5%	15%	10%	15%	70%	Середній
28	Микола Т.	Г	+	+	-	-	5%	10%	5%	10%	5%	10%	45%	Низький
29	Владислав Р.	А	+	-	-	-	5%	5%	0	10%	15%	10%	45%	Низький
30	Ліза Ф.	В	+	-	-	+	5%	10%	0	15%	5%	15%	50%	Середній
31	Денис Ч.	Б	-	-	+	-	5%	10%	5%	5%	5%	5%	35%	Низький
32	Яна Я.	Г	+	+	+	-	10%	15%	0	10%	15%	20%	70%	Середній
33	Герман П.	Б	+	+	-	+	5%	15%	5%	10%	15%	15%	65%	Середній
34	Гліб П.	А	+	-	+	-	10%	15%	5%	15%	5%	10%	60%	Середній
35	Аріана В.	А	+	-	-	+	10%	10%	5%	10%	10%	10%	55%	Середній
36	Даша К.	Б	+	+	+	-	10%	20%	5%	15%	15%	10%	75%	Високий

Примітки: У методиці Казка у колонці 1 вказано вибір дитини: А – казка «Солом'яний бичок», Б – казка «Лисиця і журавель», В – казка «Попелюшка», Г – казка «Як комета космосом подорожувала», у колонках 2-5 – знаком «+» позначено наявність, а знаком «-» – відсутність відповідних проявів під час читання обраної казки.

У методиці «Новий об'єкт» вказано відсоток виявів дитиною інтересу до об'єкта.

Додаток Б

Зведена таблиця відомостей про виконання дітьми ЕГ діагностичних завдань на констатувальному етапі дослідження

№	Ім'я дитини	Діагностичні методики												Загальний рівень пізнавального інтересу до природи
		Казка					Новий об'єкт							
		1	2	3	4	5	фіалка	рибки	шишки	книга	глобус	плакат	разом	
1	Саша С.	А	+	+	-	-	5%	15%	10%	10%	10%	10%	60%	Середній
2	Микола С.	Б	-	+	+	-	10%	10%	5%	20%	20%	15%	80%	Високий
3	Влад Н.	Г	+	+	+	-	5%	10%	0	15%	10%	10%	50%	Середній
4	Назар Б.	Г	+	-	+	-	0	10%	0	10%	15%	10%	45%	Низький
5	Аня М.	Г	+	+	+	+	10%	15%	0	10%	15%	15%	65%	Середній
6	Аня К.	Г	+	+	+	+	5%	10%	0	10%	15%	15%	55%	Середній
7	Каріна Т.	В	-	+	+	-	5%	10%	0	5%	10%	10%	40%	Низький
8	Настя М.	Г	+	+	+	+	10%	15%	5%	10%	15%	15%	70%	Середній
9	Мілана К.	А	-	-	+	-	5%	5%	0	5%	10%	10%	35%	Низький
10	Влад К.	Б	+	+	-	-	5%	15%	0	10%	10%	15%	55%	Середній
11	Влад М.	Г	+	+	+	+	5%	15%	5%	10%	10%	10%	55%	Середній
12	Юра Ф.	Г	+	+	-	-	10%	15%	5%	0	15%	10%	55%	Середній
13	Вадим М.	А	-	-	+	-	5%	10%	0	5%	10%	10%	40%	Низький
14	Віка І.	В	+	+	-	-	5%	15%	5%	5%	10%	5%	45%	Низький
15	Софія Т.	Г	+	+	+	+	10%	15%	5%	10%	15%	15%	70%	Середній
16	Матвій Б.	Г	+	+	+	+	10%	15%	5%	15%	10%	10%	65%	Середній
17	Денис В.	А	+	+	+	-	5%	10%	5%	5%	10%	10%	45%	Низький
18	Аня Г.	Г	+	+	+	-	10%	10%	5%	5%	10%	15%	55%	Середній
19	Андрій П.	Г	+	-	+	+	5%	15%	0	5%	10%	10%	45%	Низький
20	Катя С.	Г	+	+	+	+	10%	15%	5%	5%	10%	10%	55%	Середній
21	Даша С.	В	+	-	+	-	10%	15%	0	5%	15%	10%	55%	Середній
22	Стас О.	Б	+	-	-	-	5%	10%	0	5%	10%	10%	40%	Низький
23	Настя Р.	Г	+	+	-	-	10%	15%	0	10%	15%	10%	60%	Середній

24	Яна З.	А	+	-	-	-	5%	10%	0	5%	5%	5%	30%	Низький
25	Віка Б.	Г	+	+	+	+	5%	10%	5%	5%	10%	10%	45%	Низький
26	Тимофій М.	Б	+	+	-	+	5%	15%	0	5%	10%	10%	45%	Низький
27	Богдан Л.	Г	+	+	-	-	10%	15%	5%	5%	10%	10%	55%	Середній
28	Настя Б.	В	+	+	-	-	10%	15%	0	5%	5%	10%	45%	Низький
29	Саша С.	Г	+	+	+	-	10%	15%	5%	5%	10%	15%	60%	Середній
30	Назар Т.	А	+	-	-	-	5%	15%	5%	10%	5%	10%	50%	Середній
31	Давид П	А	-	+	-	-	5%	10%	0	5%	5%	10%	35%	Низький
32	Софія Н.	Г	+	-	+	-	5%	15%	5%	5%	5%	10%	45%	Низький

Примітки:

У методиці Казка у колонці 1 вказано вибір дитини: А – казка «Солом'яний бичок», Б – казка «Лисиця і журавель», В – казка «Попелюшка», Г – казка «Як комета космосом подорожувала», у колонках 2-5 – знаком «+» позначено наявність, а знаком «-» – відсутність відповідних проявів під час читання обраної казки.

У методиці «Новий об'єкт» вказано відсоток виявів дитиною інтересу до об'єкта.

Додаток В

Таблиця 3. Результати КГ на констатувальному етапі за опитувальником «Знання про Космос»

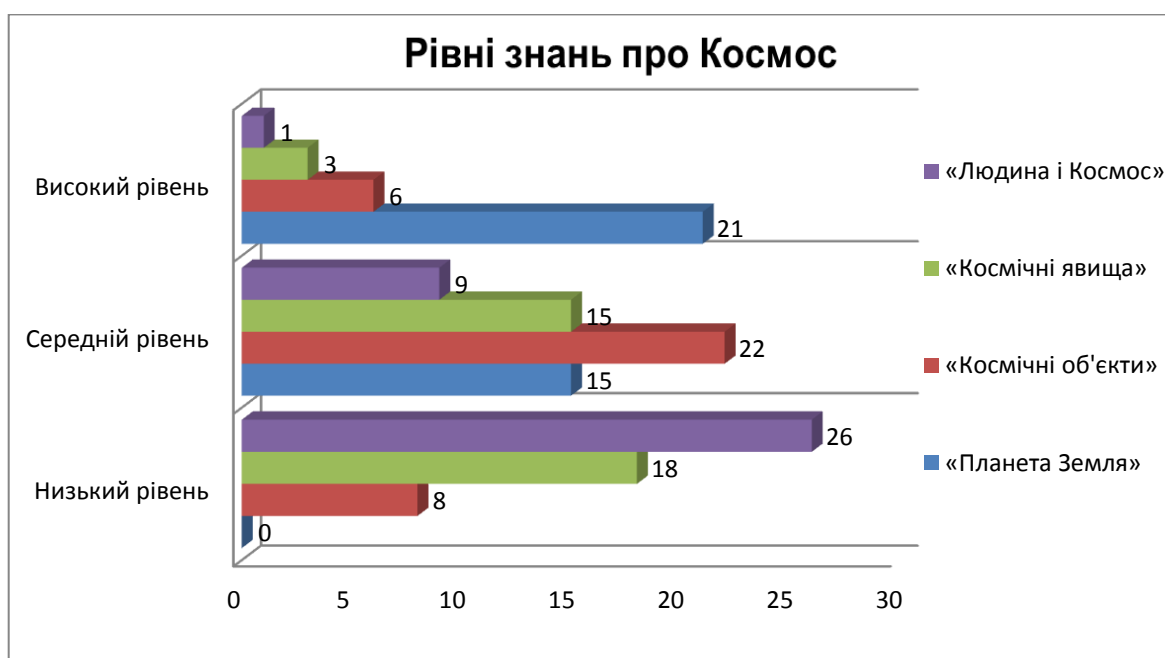
<i>№ п/п</i>	<i>Прізвище, ім'я дитини</i>	<i>«Планета Земля»</i>	<i>«Космічні об'єкти»</i>	<i>«Космічні явища»</i>	<i>«Людина і Космос»</i>
1	Олексій Б.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
2	Каріна Б.	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
3	Руслан Б.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
4	Уляна В.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
5	Андрій В.	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
6	Тимофій Г.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
7	Давид Г.	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
8	Олександра Г.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
9	Марія Д.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
10	Аня Д.	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
11	Даня І.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
12	Денис З.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
13	Кирил З.	Високий рівень	Середній рівень	Високий рівень	Середній рівень
14	Олександра З.	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень	Низький рівень
15	Марія К.	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
16	Роман К.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
17	Антон Л.	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень
18	Женя Л.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
19	Артем М.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Високий рівень
20	Стас М.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
21	Влад П.	Середній рівень	Високий рівень	Низький рівень	Низький рівень
22	Владік П.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
23	Настя Р.	Високий рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
24	Каріна Р.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
25	Роман С.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень
26	Дарина С.	Високий рівень	Середній рівень	Високий рівень	Низький рівень

27	Даня С.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
28	Микола Т.	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
29	Владислав Р.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
30	Ліза Ф.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
31	Денис Ч.	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
32	Яна Я.	Високий рівень	Середній рівень	Високий рівень	Середній рівень
33	Герман П.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
34	Гліб П.	Високий рівень	Високий рівень	Низький рівень	Низький рівень
35	Аріана В.	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень	Низький рівень
36	Даша К.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень

Таблиця 4

	«Планета Земля»	«Космічні об'єкти»	«Космічні явища»	«Людина і Космос»
<i>Низький рівень</i>	0	8	18	26
<i>Середній рівень</i>	15	22	15	9
<i>Високий рівень</i>	21	6	3	1

Графік 1

Додаток Г

Таблиця 5. Результати ЕГ на констатувальному етапі за опитувальником «Знання про Космос»

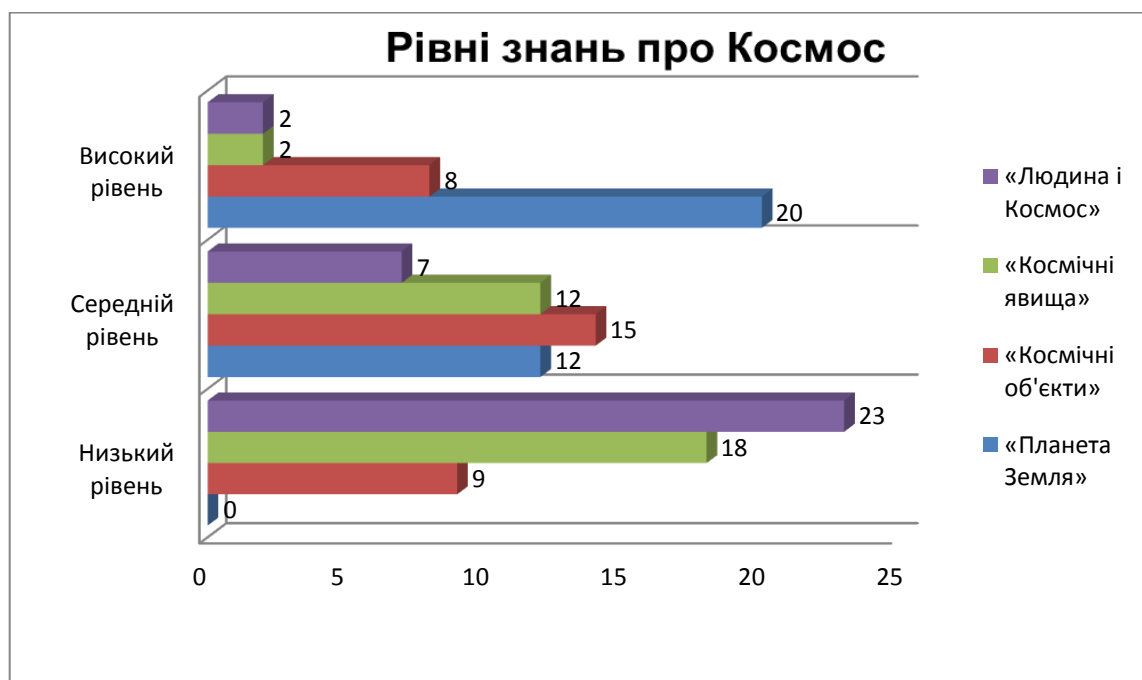
<i>№ п/п</i>	<i>Прізвище, ім'я дитини</i>	<i>«Планета Земля»</i>	<i>«Космічні об'єкти»</i>	<i>«Космічні явища»</i>	<i>«Людина і Космос»</i>
1	Саша С.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
2	Микола С.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
3	Влад Н	Високий рівень	Низький рівень	Середній рівень	Низький рівень
4	Назар Б.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
5	Аня М.	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
6	Аня К.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
7	Каріна Т.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
8	Настя М.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
9	Мілана К.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
10	Влад К.	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень	Низький рівень
11	Влад М.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
12	Юра Ф.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
13	Вадим М.	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень
14	Віка І.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
15	Софія Т.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень
16	Матвій Б.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
17	Денис В.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
18	Аня Г.	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень	Низький рівень
19	Андрій П.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Високий рівень
20	Катя С.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
21	Даша С.	Високий рівень	Високий рівень	Низький рівень	Низький рівень
22	Стас О.	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
23	Настя Р.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
24	Яна З.	Високий рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
25	Віка Б.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень
26	Тимофій М.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень

27	Богдан Л.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
28	Настя Б.	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень	Низький рівень
29	Саша С.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
30	Назар Т.	Високий рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
31	Давид П	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень
32	Софія Н.	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень

Таблиця 6

	«Планета Земля»	«Космічні об'єкти»	«Космічні явища»	«Людина і Космос»
<i>Низький рівень</i>	0	9	18	23
<i>Середній рівень</i>	12	15	12	7
<i>Високий рівень</i>	20	8	2	2

Графік 2

Додаток Д

Додаток Е

Проект «Безмежний Всесвіт»

Паспорт проекту роботи з дітьми старшого дошкільного віку «Безмежний Всесвіт»:

1. Вид проекту: творчо-ігровий, інтегрований, дослідницький, колективний, довготривалий.
2. Учасники проекту: діти старшої групи, вихователі, батьки.
3. Завдання проекту: активізувати пізнавальну діяльність дітей, батьків та педагогів; у процесі пізнавальної ігрової, дослідницької, творчої діяльності формувати у дітей старшого дошкільного віку уявлення про Всесвіт (про зорі, планети, Сонце як зорю, Місяць як супутник планети Земля); сприяти усвідомленню дітьми взаємозв'язку природи Всесвіту і природи планети Земля; викликати у дітей емоційно-естетичний відгук на споглядання Всесвіту; формувати у дошкільнят ціннісне ставлення до природи й мотивацію щодо її збереження.
4. Місце реалізації проекту: дошкільний навчальний заклад, група.
5. Термін реалізації: чотири тижні (місяць).
6. Форма проведення: космічна подорож Сонячною системою (в межах організації педагогічного процесу на заняттях і в повсякденному житті з урахуванням принципу інтеграції).
7. Зупинки космічної подорожі: перша зупинка «Планети Сонячної системи» – перший тиждень; друга зупинка – «Загадкове Сонце»; третя зупинка – «Земля наш дім у великому Всесвіті»; четверта зупинка – «Сяючі зірки».
8. Кінцевий продукт: створення в дошкільному навчальному закладі куточку природи «Безмежний Всесвіт».
9. Очікувані освітні результати:
 - пізнавальний розвиток – діти характеризують Сонце як зорю, що освітлює Землю та інші планети; усвідомлюють, що Земля – це планета, яка має форму кулі, рухається навколо своєї осі навколо Сонця; знають, що Місяць – супутник Землі, називають його фази, розуміють причину їх зміни; знають характерні особливості планет Сонячної системи; мають уявлення про Всесвіт як безмежний простір; знають, що зорі – подібні Сонцю небесні тіла, які значно віддалені від нас;
 - мовленнєвий розвиток – діти називають усі планети Сонячної системи у порядку віддаленості їх від Сонця, розпізнають їх зображення за кольором, порівнюють за розміром (більша, менша, найбільша, найменша), називають віддаленість від Землі (далеко, ближче, найближче); характеризують Сонце (зоря, що має форму кулі, освітлює й обігріває всі планети, які обертаються навколо неї); розуміють і використовують назви простору навколо планет і зір (навколоземний, міжпланетний, міжзоряний); вживають окремі слова, пов'язані з дослідженням Космосу людиною (космічний корабель, космонавти, астронавти, астрономи, телескоп); передають свої враження від споглядання Сонця, Місяця, зір у розповідях;
 - фізичний розвиток – (предметно-практична діяльність) діти користуються різним приладдям, обладнанням;
 - соціально-моральний розвиток – діти усвідомлюють себе громадянами Землі, розуміють відповідальність людства і свою зокрема за долю рідної планети;
 - емоційно-ціннісний розвиток – діти радіють спілкуванню з природним довкіллям, проявляють зацікавленість у пізнанні Всесвіту; милуються і захоплюються зоряним небом, Сонцем, Місяцем.
 - художньо-естетичний розвиток – діти проявляють естетичне ставлення до навколишнього світу, зокрема до Всесвіту й космічних об'єктів, милуються їхньою красою, активно передають свої враження у художньо-мовленнєвій, образотворчій, музичній діяльності;

– креативний розвиток – діти аналізують причини виникнення явищ, встановлюють взаємозалежності між різними об'єктами природного довкілля; роблять самостійні відкриття; фантазують, активно використовують творчу уяву у своїх розповідях, малюнках про Всесвіт.

Перша зупинка «Планети Сонячної системи» – перший тиждень.

Заняття: «Космічний простір».

Програмовий зміст. Розширити знання дітей про Сонячну систему. Дати знання про Сонце як найяскравішу зірку. Вчити послідовно викладати схему Сонячної системи. Розвивати уяву, увагу, логічне мислення.

Матеріал: Схема Сонячної системи.

Хід заняття

– До нас у дитячий садок, діти, надійшов лист, на якому написана незвичайна адреса. Давайте я зачитаю його.

Куди: Країна Всесвіт,

Планета Земля,

Вулиця 3-я Кільцева,

Кому: Дошкільникам.

– То ж сьогодні на занятті нам доведеться познайомитися з космічними просторами.

– Який же насправді наш світ?

– Що ви знаєте про Землю, планети, зірки?

Земля – це наш будинок у Всесвіті. А ми – жителі цього дому. В ньому майже 200 квартир, які ми називаємо країнами. Всі країни різні за величиною. Є дуже великі і дуже маленькі, які можна обійти за один день.

У кожному місті є житлові квартали, тобто сукупність кількох будинків, які розміщені поруч. Якщо говорити про Космос, то один з таких кварталів називають Сонячною системою.

– Як ви думаєте, чому саме «Сонячна» система?

Звичайно, тому, що знаходиться біля щедрого світла Сонця. А «система» означає, що біля Сонця знаходиться не один космічний будинок Земля, а декілька. І всі вони розміщені у відповідному порядку, як будинки в міському кварталі.

А зараз давайте розглянемо схему Сонячної системи (розгляд схеми).

Як ви бачите, у Сонця, крім Землі, є ще 7 планет, 7 космічних будинків. У кожній планеті своє ім'я: Меркурій, Венера, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун. Вони й складають разом з Землею основу Сонячної системи, наш «космічний квартал».

Як і Земля, ці планети не стоять на місці. Кожна з них рухається по своїй кільцевій дорозі навколо Сонця. На планетах, які ближче знаходяться до Сонця, – дуже спекотно. На найдальших планетах – холодно, звідти Сонця майже не видно.

У кожного на столі схема де викладено 8 кільцевих доріг, тож користуючись схемою викладіть у правильному порядку усі планети Сонячної системи.

– А тепер викладемо їх на дошці (викликають по черзі до дошки).

– То ж всі ви зрозуміли, що в центрі знаходяться Сонце, і всі планети рухаються навколо нього.

Люди здавна цікавились Сонцем, зірками. Найдорожчих людей називали сонечком, зіркою, ясним місяцем. Склали прислів'я, приказки, визначали прикмети. Давайте й ми запам'ятаємо кілька прикмет, пов'язаних з Сонцем.

Якщо при сході небо червоне – це на вітер.

Якщо на заході Сонця багато хмар у вигляді стрічок – чекай дощу.

Якщо при заході Сонця небо має блідий або жовтуватий колір – зміниться погода.

Фізкультхвилинка

Ми маленькі зірочки,

В нас голівки – гострячки.

Ми кружляєм в небесах,
 Мов казковий диво–птах.
 В нас довгенькі промінці
 Ось такі! Ось такі!
 Ось такі ми зірочки
 Сяєм в небі, мов свічки!

– Гра «Придумай слово» (до слова «сонечко» – ласкаве, добре, ніжне, золоте, тепле, гаряче, жовте, літне, далеке та ін.).

Підсумок заняття.

Заняття «Космос»

Програмовий зміст: Закріпити з дітьми знання про Сонячну систему та про Сонце. Вирізування зірочок. Розвивати уяву, мовлення, мислення. Виховувати допитливість, відчуття прекрасного.

Матеріал: Схема Сонячної системи, малюнки з зображенням скафандра і харчування космонавтів, кольоровий папір, ножиці, темно-синя тканина для викладання зірочок, м'яч і свічка для досліду.

Хід заняття

На минулому занятті ми з вами розглядали Сонячну систему. Давайте з вами пригадаємо.

– З чого складається Сонячна система?

Так, з планет.

– А хто знає, що це за кільцеві доріжки?

Так, по третій кільцевій рухається наша планета.

– Що таке всесвіт?

Молодці, діти, все добре запам'ятали. А хто з вас знає, як день змінює ніч? Ви так гадаєте? От зараз ми з вами переконаємося на досліді. Для цього ми візьмемо свічку – це в нас буде сонечко, а м'яч – це Земля, тобто планета.

Коли я крутитиму планету навколо Сонця, то ми побачимо, що весь час Земля крутиться, тобто весь час планета перебуває в русі, й так змінюється ніч на день.

Діти, на вашу думку люди якої професії повинні летіти в Космос? Одні люди вважають, що тільки «моряки». Адже вони довгий час перебувають в тісних приміщеннях, наприклад на підводному човні, вміють безпомилково визначати маршрут під водою, де немає Сонця, зірок, Місяця.

Інші люди говорили: «Лише лікарі». Адже вони завжди приходять на допомогу. Лікар, лікуючи хворого, ризикує своїм життям, він знає, як лікувати людей і якими засобами. Треті говорили: «Тільки пілоти». Вони літають на великій висоті, вміють стрибати з парашутом. Отже, стали до польоту готувати пілотів. Підготовка пілотів дуже складна і тривала. І щоб стати космонавтом, потрібно пройти цей шлях. Діти, підкажіть мені, хто був першим космонавтом на Землі? (Ю. Гагарін)

Під час польоту космічний корабель стає домівкою для космонавтів. Космонавти на кораблі одягнені у спеціальний одяг, який називається скафандром (показуємо зображення скафандра).

– Діти, подивіться уважно і скажіть, що є на одязі космонавта?

– Якого кольору костюм?

Діти, ви знаєте, що космонавти можуть спати в будь-якому положенні. Коли вони лягають спати, то прив'язують свій одяг, щоб він залишався на місці.

– Діти, як ви гадаєте, чи є кисень на кораблі?

Поки космонавти сплять, на Землі продовжують слідкувати за роботою станції. В разі необхідності на корабель можна послати по радіо команду, і тоді космонавтів розбудить будильник.

Для виходу у відкритий космос космонавт повинен мати особливий одяг. Там немає повітря, пече сонце, а «в тіні» навпаки – все замерзає.

Подивіться, якою їжею харчуються космонавти. Їжа знаходиться у пакетах, а якщо вона рідка, то вживається через трубочку.

А тепер, діти, давайте з вами прикрасимо вашу планету різнокольоровими зірочками (вирізання зірочок).

– Давайте викладемо зірки на тканину і помилуємось красою, яку ми створили власноруч. Зоряне небо часто порівнюють з різнокольоровими діамантами, розсипаними на чорному оксамиті. Стародавні вчені говорили, що якби зірки було видно в якомусь одному місці землі, то до того місця безперервно йшли б люди, щоб помилуватися цією красою. На щастя, зоряне небо видно скрізь і всюди, і доступне воно кожному з нас.

Заняття з ознайомлення з довідками на тему: «Космічна подорож».

Мета: формувати у дітей позитивне ставлення до навколишнього світу; збагачувати уявлення та знання про космос, планету Земля, її супутник Місяць, планети Сонячної системи; ознайомлювати з сузір'ям як сім'єю зірок; формувати цікавість до інформації про космос; вправляти в умінні елементарно орієнтуватися на глобусі, карті; учити розрізняти водний простір (океани і моря) і сушу (материки); виховувати дбайливе ставлення до довкілля, розуміючи, що кожен з нас — це мала частка Всесвіту.

Щодня передбачається читання розповідей про планети Сонячної системи з розглядом їх зображень і подальшим обговоренням.

Спостереження:

- За Місяцем (вигляд, форма)
- Милування місячним сяйвом.
- За сходом Місяця.
- За змінами фаз Місяця на протязі двох тижнів.
- За рухливими зірками ввечері.
- Розгляд телескопу, біноклю, лінзи.
- За вечірнім небом через телескоп та бінокль.

Друга зупинка – «Загадкове Сонце».

Заняття «Наше Сонце»

Програмовий зміст: дати дітям уявлення про те, що Сонце є джерелом світла і тепла; формувати уявлення про Сонце як зорю; вчити робити висновки про властивості Сонця, значення його для життя людини; розвивати мислення, вміння висловлювати свої думки; виховувати інтерес до неживої природи, допитливість.

Матеріал: мультимедійна дошка, слайди (Незнайко, Сонце в космічному просторі, пустеля, степ, засуха, Північ); картки із зображенням об'єктів, для яких потрібне Сонце, для яких ні; сонцезахисні окуляри, затемнені скельця; картки із зображенням об'єктів, з якими можна порівняти сонце як розпечену кулю.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь пропонує дітям відгадати загадку.

Хто по небу вдень мандрує,

Сяє блиском у ріці,

Світло нам, тепло дарує

І ласкаві промінці? (Сонце)

– Що таке Сонце? Яке воно? Кому воно потрібне?

– У вас на столах лежать картки. Подивіться і обведіть олівцем об'єкти, яким потрібне Сонце. (На картці: людина, тварини, різні рослини, іграшки, книга, ручка, стілець тощо.)

Вихователь читає вірш Н. Красоткіної.

Ось сонечко з'явилося над світом,

І стало видно, тепло – скрізь краса!

Все завітчалось зеленню та цвітом,

На травах срібно вирає роса.

З'явилося сонечко – і все живе радіє

І ніжиться в приємному теплі.
 А Сонце промінці гарячі сіє,
 І стало весело і радісно Землі.
 Земля співає і радіють люди,
 Рослини, звірі і пташки малі.
 Як Сонце є – тепло і світло буде,
 Життя цвістиме на усій Землі.
 Тепло і світло. Як без цього жити? Без світла і тепла життя нема.
 І доки буде сонечко світити,
 Мине нас холод і страшна пільма.

– Подивіться, до якої сонячної країни ми потрапили! Це Квіткова країна. Хто це нас зустрічає? (Незнайко)

На екрані з'являється Незнайко.

Н е з н а й к о. Добрий день, малята! Ви мене впізнали? Я дуже люблю подорожувати і нещодавно побував на Місяці. Мені там дуже сподобалося. Я вирішив відправитися у ще одну подорож, але не на Місяць, а на Сонце. Та тільки нічогісінько про нього не знаю. Допоможете дізнатися, що таке Сонце?

В и х о в а т е л ь. Подивіться навколо і скажіть, що дає нам Сонце? (Тепло і світло)

– Кому потрібне тепло і світло?

Діти підходять до рослин, до живого куточка, акваріума. Роблять висновок, що сонце – це джерело світла і тепла, воно потрібне для того, щоб не загинули рослини і тварини.

В и х о в а т е л ь. Чи потрібне сонце людині? Для чого? Що сталося б, якби сонце було холодним?

– Спробуймо з вами подивитися на Сонце. Що ви відчуваєте? (На сонце дивитися боляче.)

– А якщо заплющити очі і повернути обличчя до сонця, що відбувається?

– На сонце не можна дивитися очима, тому що можна отримати сонячний опік, це дуже небезпечно: А що можна використовувати, щоб подивитися на сонце? (Сонцезахисні окуляри, спеціальні затемнені скельця.)

– Спробуймо крізь них подивитися на Сонце. Які у вас тепер відчуття?

На екрані з'являється зображення Сонця. Вихователь розповідає.

– Зверніть увагу, який вигляд має Сонце в Космосі. Якої воно форми? Як ви вважаєте, воно далеко чи близько? Так, воно знаходиться дуже далеко від Землі. Це величезна розпечена куля, що за своїм розміром у десятки разів більша за нашу Землю. Сонце – це найближча до Землі зоря. Це розпечене тіло порівняно з іншими предметами.

– Подивіться на картинки і виберіть ті об'єкти, з якими можна порівняти Сонце.

На картинках зображено: піч, бурульку, холодильник, вогнище, лампочку, морозиво, лаву у вулкані, сніговика тощо.

Фізкультхвилинка

Сонечко прокинулось, потяглося.

(Потягування.)

В різні боки повернулось. (Повороти в сторони.)

Потім весело всміхнулось, (Повороти в сторони, посміхнутися.)

Кругом себе обернулось. (Покрутитися навколо себе.)

Стали квіти оживати, (Піднімають руки вгору.)

Пташки пісеньки співати. (Махають руками як «крилами».)

Діти стали танцювати, Любе сонечко вітати. (Присідання «Пружинка».)

Вітерець ураз примчав

І зробив чимало справ: (Біг на місці.)

Хмарки в небі розігнав

І листочки позривав. (Махи руками над головою.)

Їх підкинув в вишину

(Імітують, як підкидають листочки.)

й полетів у далину.

(Віг на місці.)

Вітерець полетів,

(Махають рукою, прощаються.) Працювати нам велів.

(Сідають за столи.)

– Як ми говоримо про сонце? Яке воно? (Лягідне, ласкаве, тепле)

– Що воно робить? (Пригріває, пестить, дає тепло, обігріває)

– Чи завжди сонечко приносить користь?

На екрані з'являється зображення пустелі, степу, засухи.

– Якої шкоди може завдати сонце? Що відбувається з рослинами влітку, коли спека, довго немає дощу? Де намагаються врятуватися люди, тварини? (У затінку, холодочку.)

– Та на Землі є місця, де сонце завдає великої шкоди, знищує рослинність, ґрунт, тваринний світ.

Вихователь демонструє слайди або фотографії.

– А в цих місцях, навпаки, не вистачає сонячного світла і тепла. Що відбувається на Півночі?

Діти розглядають фотографії і висловлюють думки.

Н е з н а й к о. У мене є запитання, на які я не можу дати відповіді. Дидактична гра «Дайте правильну відповідь»

• Сонце – це супутник Землі чи велика зоря?

• Сонячний диск має форму овала чи кулі?

• Сонце дарує нам повітря, воду чи світло і тепло?

• Уночі сонце ховається за обрієм чи за хмарами?

• Влітку день довший чи коротший, ніж узимку?

– Як ви вважаєте, діти, Незнайко зможе долетіти до сонця? Чому ви так вважаєте? Порівняймо Місяць, де він побував, і Сонце.

Дидактична гра «Порівняй»

• Сонце гаряче, а Місяць... (холодний).

• Сонце світить вдень, а Місяць... (уночі).

• Сонце ми бачимо завжди круглим, а Місяць... (можемо бачити повним, половинну, «серпом»).

• На сонце дивитися важко, воно засліплює, а на місяць... (легко, приємно).

• Місяць – це супутник Землі, а Сонце – це... (велика зоря).

• На місяці побували люди, а на Сонце... (долетіти не можна).

• Місяць обертається навколо Землі, а навколо Сонця обертаються... (планети).

• Коли світить Місяць – природа відпочиває, а коли світить Сонце – ... (оживає, прокидається).

Н е з н а й к о. Оскільки я не можу здійснити подорож до Сонця, то хочу вас попросити намалювати на згадку про нашу зустріч його портрет.

Діти прощаються з Незнайком і малюють сонечко.

– Про що ми сьогодні говорили? Що ви дізналися про Сонце?

Дослід.

На підвіконня або інше освітлене сонячним промінням місце покладіть дзеркальце і такого ж розміру скельце, попередньо пофарбоване чорною фарбою. Через деякий час діти на дотик визначають, яке скельце нагрілося більше і чому? Цей експеримент неодмінно приведе малюків до правильних пояснень подібних явищ: блискуча поверхня скла дзеркальця відбиває сонячне проміння, чорна поверхня другого скельця притягує.

Тепер ми впевнені, малятам неважко буде зробити правильний висновок і з подальшого досліду.

Експериментування «СОНЯЧНИЙ КУЛІНАР»

Тема: Сонячне тепло.

Мета: Сприяти формуванню в дітей уявлень про те, що на нашій планеті існує завдяки сонячному світлу й теплу: викликати зацікавленість можливим використанням сонячного тепла в різних життєвих ситуаціях.

Обладнання і матеріали: Тарілочки одноразового використання з картону та з фольги – всього за кількістю дітей – тих і тих порівну; печиво та квадратики шоколаду також за кількістю дітей; серветки на кожну тарілочку,

Підготовча робота.

В кожну тарілочку (з картону та з фольги) на серветку покладено одне печиво, а на печиво – квадратик шоколаду. (Серветку слід складати так, щоб вона була трохи більша за печиво.)

Ще в дуже давні часи наші пращури шанували Сонце, як ви думаєте, чому? Напевне, тому, що воно – великий трудівник. Давайте-но згадаємо, що робить Сонце.

Сонце світить, і на подвір'ї, і в ваших кімнатах добре видно. А в темряві, за відсутністю Сонця, ми навіть один одного не бачимо. Сонце гріє, і його тепла вистачає для нагрівання всієї нашої планети. Спочатку нагрівається земля, вода, а вже від них – повітря.

Ми маємо дякувати сонечку й за те, що повітря чисте. Зелені рослини вбирають з повітря такі шкідливі гази та часточки пилу, а натомість насичують повітря киснем. Без допомоги Сонця вони цього зробити не змогли б. А сьогодні ви всі зможете переконатися, що Сонце може бути й кухарем.

Хід досліду

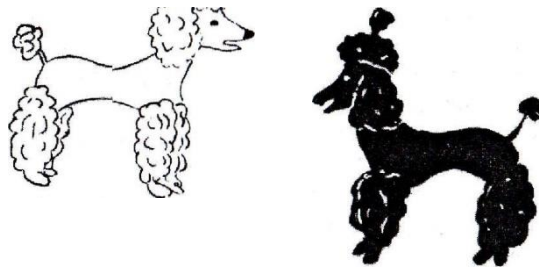
Вихователь ставить таці з тарілочками на добре освітлюване сонцем місце, скажімо, на підвіконня. Через деякий час малята побачать, що шоколад на тарілочках з картону розплавився, можна було б поласувати солодкими «бутербродами», а на тарілочках з фольги шматочки шоколаду залишилися майже такої ж правильної форми, як були.

Чому «бутерброди» в білих картонних тарілочках сонце «готує» швидше, ніж у блискучих з фольги? Діти, напевне ж, пригадають дослід зі скельцем та дзеркалом і пояснять: блискуча поверхня краще відбиває сонячні промені, ніж біла. Та сумувати малятам не слід – трохи терпіння, і сонячний кулінар зробить свою справу – на тарілочках з фольги вийдуть такі ж смачні бутерброди.

Перші бутерброди з тарілочок з фольги отримають, звісно, дівчатка, а решту, дочекавшись своєї черги, отримають і хлопчики. Смачного!

І тепер, напевне, буде малятам зовсім неважко розв'язати запропоновані нам завдання.

Кому з цих тварин легше терпіти літню спеку?

Який одяг ви оберете для прогулянки літнього сонячного ДНЯ?

В якій посудині вода залишиться прохолодною?

Щодня в ЗДО і поза ним дітям пропонується спостерігати за небом вдень і вночі і з ранку після ранкового прийому з дітьми обговорити що вони помітили.

Заняття з художньої літератури на тему: Читання вірша М. Вінграновського «Що робить сонце уночі» та казки І. Калинця «Про те, як Зірка стала на землі Айстрою».

Мета: поглиблювати знання дітей про нашу планету Земля та інші планети; ознайомити зі змістом художніх творів; учити уважно слухати художні твори та аналізувати їх; учити запам'ятовувати дійових осіб та послідовність дій; закріплювати вміння аналізувати поведінку героїв твору та подій; розвивати вміння висловлювати свою думку – розповідати про своє ставлення до героїв та подій; формувати вміння виражати емоційний стан голосом, мімікою; формувати інтонаційну виразність та імітаційні здібності; розвивати уяву, фантазію, мислення; виховувати зацікавленість до довкілля.

Спостереження:

- За висотою Сонця на протязі доби.
- За сходом та заходом Сонця.
- За рослинами, які зростають в тіні та на Сонці.
- За сонячним промінчиком.

Третя зупинка – «Земля наш дім у великому Всесвіті».

Заняття «Ознайомлення з глобусом»

Мета: Дати дітям поняття про глобус як модель Землі. Познайомити з частинами світу, зокрема з Європою, її місцем на Землі та особливостями життя. Закріпити поняття: рік місяць, день, частини доби. Викликати у дітей бажання пізнавати світ. Виховувати повагу до людей різних країн. Розвивати логічне мислення. Закріплювати навички читання.

Хід зняття

- Діти, ми вже багато говорили з вами про Сонце, Місяць та різні планети.
- Навколо чого рухаються планети?
- Чи є супутники у планет?
- Назвіть супутник Землі,
- Чи далеко до Місяця?
- Як довго їхатиме автомобіль до Місяця?
- Скільки місяців у році?
- Скільки тижнів у місяці?
- Скільки днів у тижні?

Назвіть дні тижня в певному порядку.

А зараз, діти, давайте розгадаємо кросворд,

1					
2					
3					
4					

Щоб розгадати перше слово по горизонталі, треба відгадати загадку:

Я лягаю спати вчасно,
 Сплю і бачу щось вві сні.
 А тим часом світло гасне,
 В тому, в іншому вікні (Вечір)

– Тепер відгадайте слова по горизонталі під № 2:

Нечутною ходою
 Великий білий бик
 Підійде до віконця
 Та в шибу рогом – штрик!
 І шиби не поб'є,
 А тільки стане видно
 В кімнаті все, як є (День).

– Відгадаємо слово під № 3:

Чорна корова весь світ поборолла (Ніч).

– Відгадайте останнє слово під № 4:

Сонце глянуло в кімнату,
 Зацвірінькали пташки
 Годі спати, годі спати!
 Прокидайтесь, малюки (Ранок).

– А тепер прочитайте ці чотири слова і скажіть, що вони складають разом?

(добу)

– Як можна назвати цей кросворд? (частини доби)

– То ж я напишу назву кросворду на дошці.

– Відгадайте ще одну загадку:

Моря є – плавати не можеш,
 Дороги є – їхати не можеш,
 І земля є – обробляти ніяк (Глобус).

– То ж сьогодні ми з вами познайомимося з глобусом – моделлю Землі.

– Подивіться уважно на глобус і скажіть, що означає жовтий колір?

Зелений?

Голубий?

Коричневий?

Білий?

– Що за голубі стрічки зображені на глобусі?

– Великі блакитні плями? (річки, озера, моря, океани).

– Який колір переважає на глобусі?

Що це означає?

Діти, ви вже знаєте, що всього на Землі 200 країн, є дуже великі і дуже маленькі.
 Для того, щоб легко орієнтуватись, люди умовно поділили Землю на частини.

– Подивіться: оця частина земної кулі називається Європа (показ на глобусі),
 ця – Азія.

Люди, які живуть в різних куточках земної кулі, теж різні. Є дуже схожі на нас, а є й такі, які відрізняються від нас кольором шкіри, формою очей, волоссям та іншими ознаками. Вони не лише зовні не схожі на нас, а й розмовляють по-іншому, одягаються по-іншому, співають інші пісні, танцюють інші танці, живуть в інших будинках і мають навіть інші страви.

Тобто у кожного народу своя культура і свої традиції. Щоб зрозуміти людей, які живуть в інших країнах, люди вивчають мови різних народів або придумують шифрограми.

– Давайте прочитаємо шифрограми.

зссу

еаок

мтнр
луца
яреї
нн
а

– Діти, є мова, яка зрозуміла всім народам. Це мова танцю. Нам не треба перекладачів, щоб помилуватися і зрозуміти танок інших народів. Давайте зараз пригадаємо танок, який прийшов до нас з Європи і який танцюють діти в різних країнах світу.

(Фізкультхвилинка, танець каченят)

– Ну а тепер, діти, назвіть країну, в якій ми живемо.
– Назвіть столицю України.
– Яка найбільша річка в Україні?
– То ж давайте спробуємо відшукати на глобусі Україну, Київ, Дніпро.
– Тепер я вам покажу, які ще країни є в Європі. Людей, які тут живуть, називають європейцями. Вони дуже схожі на нас. Схожий зовнішній вигляд, одяг і навіть мова. Наприклад, найближчі наші сусіди поляки, словаки, білоруси, росіяни мають дуже схожу мову (показ країн на глобусі). Навіть національні костюми європейців дуже схожі (розгляд ілюстрацій).

– А чи добре ви знаєте український національний костюм? На аркуші паперу намальовані чоловічий та жіночі національні костюми. Ваше завдання – домалювати деталі та елементи українського одягу (малювання).

Підсумок завдання.

Заняття ознайомлення з природним довкіллям та розвитком мовлення на тему: «Подорож географічними зонами Землі».

Мета: розширювати знання дітей про представників тваринного та рослинного світу географічних зон Землі; формувати уявлення про різноманітність тваринного та рослинного світу, їх пристосування до життя у різних умовах; учити розуміти зв'язок особливостей природних умов та способом життя тварин та рослин; узагальнювати знання про кліматичні умови, характерні для рослин і тварин певної зони; розвивати логічне мислення, зв'язне мовлення, словник; виховувати екологічну свідомість, культуру спілкування.

Заняття з ознайомлення з природним довкіллям і розвитком мовлення на тему: «Усе прекрасне на планеті збережемо»

Мета: закріплювати знання дітей про природне середовище, його красу, необхідність збереження та охорони; учити дітей узагальнювати бачене та пережите, складати творчі розповіді, використовуючи безпосередній та опосередкований досвід; розвивати монологічне мовлення; виховувати інтерес, допитливість.

Спостереження

- За вечірнім та ранковим небом (кольорова гама, хмари, вплив сонячного світла на колір неба)

- За дощем, громом, блискавкою

- За природою навкруги (різноманітність, краса)

- Знайомство з моделлю Землі – глобусом.

Четверта зупинка – «Сяючі зірки».

Заняття «Зоряні сузір'я (Чумацький шлях)»

Програмовий зміст: Дати знання дітям про окремі ділянки зоряного неба – зоряні сузір'я. Розкрити історію походження назви Чумацький шлях. Закріпити уміння дітей складати речення за опорними словами та визначати їх кількість. Розвивати логічне мислення. Виховувати повагу до історичного минулого України.

Обладнання: грамзапис сучасної української пісні «Чумаки», зірочки-заготовки, тканина, карта зоряного неба.

Хід заняття

– Діти, давайте послухаємо чудову українську пісню у виконанні гурту «Краяни». Пісня називається «Чумаки». Слова до пісні написала молода полтавська поетеса Марія Бойко (прослуховування пісні).

Запропонувати дітям підспівати знайомий приспів пісні.

«Чумаки, чумаки,

Ви одвічні мандрівники степу.

Чумаки, чумаки.

Ви пройшли по серпневому небу.

Чумаки, чумаки,

Сіль і щастя собі здобувають,

Вас далекі дороги єднають».

– Про кого ця пісня?

– Хто такі чумаки?

– Життя цих хоробрих людей тісно пов'язане з зорями в нічному небі.

– Що ви знаєте про зорі?

Коли ви подивитесь на вічне небо, то зорі на цьому здаються яскравими маленькими цяточками.

– Як ви думаєте, чи насправді зорі маленькі?

– Чому вони здаються маленькими? (знаходяться на великій відстані).

– Чи рухаються зорі?

– Якого вони кольору?

Нічне небо, як неосяжний океан, усипане зірками: великими і малими, яскравими і ледь помітними, червоним, жовтуватими, зеленкуватими, калиновими – таємничими і нескінченно далекими. На перший погляд, усі ці яскраві цяточки являють собою безладне нагромадження.

Але ж насправді зірки перебувають у постійному впорядкованому русі, їх переміщення можуть помітити люди лише через тисячі років.

– Давайте розглянемо карту зоряного неба. Такі карти люди малювали з давніх-давен. Спочатку вони зображали найбільші і найяскравіші зірки і давали їм назви.

– Подивіться на карту і скажіть, чи рівномірно розміщені зірки на ній?

Ділянки зоряного неба, де скупчення зірок найбільше, називають зоряними сузір'ями. Так як у нашому місті є райони, так і на небі є окремі райони зірок.

– Чи багато таких сузір'їв?

Астрономи виділяють на небі 88 сузір'їв. Одне з найбільших сузір'їв – Молочний або Чумацький Шлях. Це широка зоряна смуга, яка оперізує все небо. Вона охоплює мільярди зірок.

Кожен народ цю смугу або зоряну дорогу називає по-своєму. Люди, які живуть на півночі, – називають її Зимовою дорогою; народи південних жарких країн – африканці, азіати – Солом'яною дорогою. Греки, росіяни – Молочною, українці – Чумацький Шлях.

– Як ви думаєте, чому цей зоряний шлях дістав таку назву? (Його назвали чумаки.) Послухайте розповідь про цілу історичну епоху українського народу, пов'язану з чумацтвом (розповідь вихователя).

Коли в українські степи приходила весна, по селах починали лаштуватися в далеку дорогу чумаки. Проводжали їх урочисто, всім селом: співали пісень, виголошували напуття, а сивий, найшановніший у громаді чоловік, благословляв їх на нелегку, сповнену небезпек дорогу.

Отаман востаннє оглядав свої побратимів. Збиралися там найдужчі і найбільш витривалі. Всі вони, справді, можуть покластися один на одного в найбільшій скруті. Тоді чумакам доведеться взяти зброю, щоб дорогоцінна сіль, а Криму чи Карпат була доведена до рідного села.

Їх палить немилосердне сонце, січуть дощі, на них дмуть вітри, а чумаки тихо просуваються українськими степами. Скриплять вози, ремигають воли, минають дні і ночі, звучать сумні чумацькі пісні. Адже в кожній дорозі могла спіткати чумаків трагічна пригода. Легко було збитися зі шляху. І тут ставали в пригоді зорі на нічному небі. Спостерігаючи за розташуванням зірок, чумаки навчилися орієнтуватися у дорозі, визначати, чи в правильному напрямку вони йдуть.

Фізкультхвилинка

Один, два –

Піднялася дітвора.

Три, чотири –

Руки ширше.

Руки вгору – до зірок,

А тепер скік–скок.

Летять в небі зірочки,

Покружлялись малюки,

Сіли тихо–тихо,

Ніч настала, тиша.

Складання речення з словами: чумак, сіль, шлях, зірка, небо, ніч.

– Визначення кількості слів у реченні.

Привабливий Чумацький Шлях. Чумаки їдуть по сіль. Далека дорога чумаків. Звучать сумні чумацькі пісні. Чумаків проводжали весною.

– А тепер, діти, я вам буду називати речення, а ви викладете стільки зірочок, скільки слів у слові (перевірити, чи відповідає кількість зірочок кількості слів у реченні).

Давайте викладемо на клаптиках темно-синього оксамиту, який лежить перед вами, Чумацький Шлях із зірочок. Уявіть, що перед вами нічне небо і ви покажете чумакам дорогу (можна запропонувати дітям додатково викласти сузір'я Великої Ведмедиці, з яким уже знайомі).

Підсумок заняття.

Спостереження:

- За зірками (яскравість, розмір, мерехтіння)

- За групою зір.

- Спостереження за Сонцем крізь кольорові скельця.

Практична діяльність:

- Викладання дітьми «Карти зоряного неба» (Сузір'їв з вирізаних попередньо зірочок)
+розповідання легенд про кожне викладене сузір'я.

Додаток Є

Таблиця 7. Результати ЕГ на контрольному етапі за опитувальником «Знання про Космос»

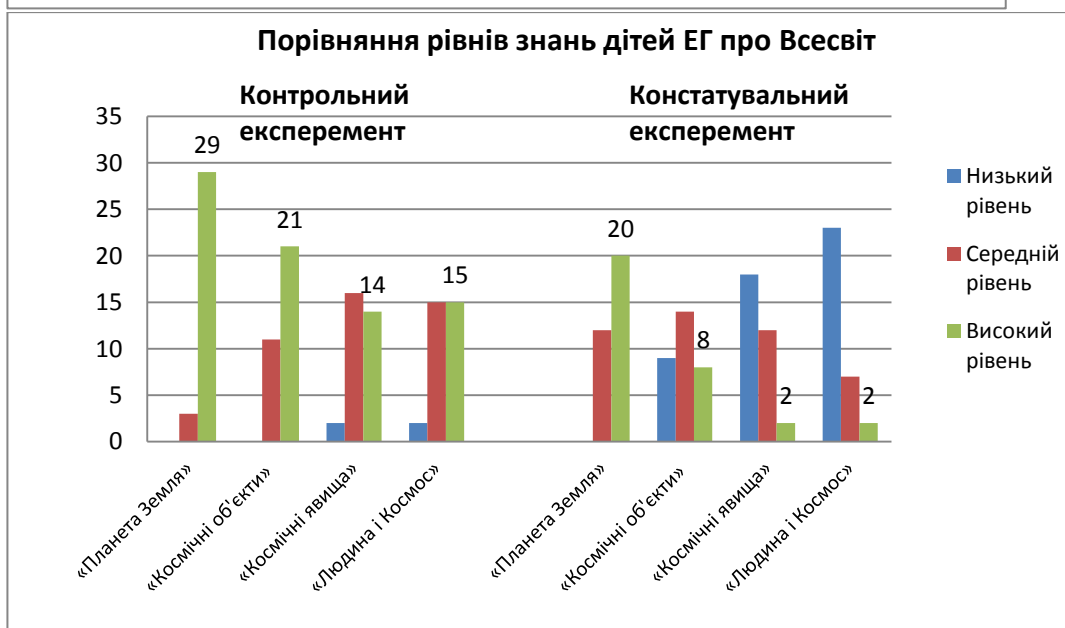
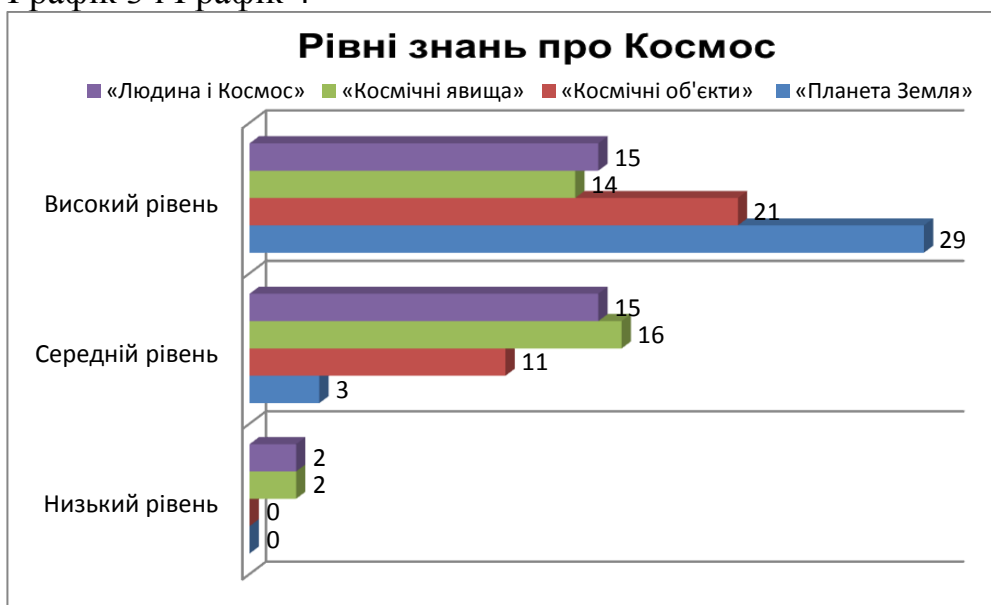
<i>№ п/п</i>	<i>Прізвище, ім'я дитини</i>	<i>«Планета Земля»</i>	<i>«Космічні об'єкти»</i>	<i>«Космічні явища»</i>	<i>«Людина і Космос»</i>
1	Саша С.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Високий рівень
2	Микола С.	Високий рівень	Високий рівень	Низький рівень	Середній рівень
3	Влад Н	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
4	Назар Б.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
5	Аня М.	Високий рівень	Середній рівень	Високий рівень	Середній рівень
6	Аня К.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
7	Каріна Т.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
8	Настя М.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Високий рівень
9	Мілана К.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень
10	Влад К.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Високий рівень
11	Влад М.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень
12	Юра Ф.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень
13	Вадим М.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
14	Віка І.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Високий рівень
15	Софія Т.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
16	Матвій Б.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
17	Денис В.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
18	Аня Г.	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень
19	Андрій П.	Високий рівень	Середній рівень	Високий рівень	Високий рівень
20	Катя С.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
21	Даша С.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Високий рівень
22	Стас О.	Середній рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
23	Настя Р.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень
24	Яна З.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень
25	Віка Б.	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень
26	Тимофій М.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень

27	Богдан Л.	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
28	Настя Б.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
29	Саша С.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
30	Назар Т.	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Низький рівень
31	Давид П	Середній рівень	Середній рівень	Середній рівень	Низький рівень
32	Софія Н.	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень

Таблиця 8

	«Планета Земля»	«Космічні об'єкти»	«Космічні явища»	«Людина і Космос»
<i>Низький рівень</i>	0	0	2	2
<i>Середній рівень</i>	3	11	16	15
<i>Високий рівень</i>	29	21	14	15

Графік 3 і Графік 4

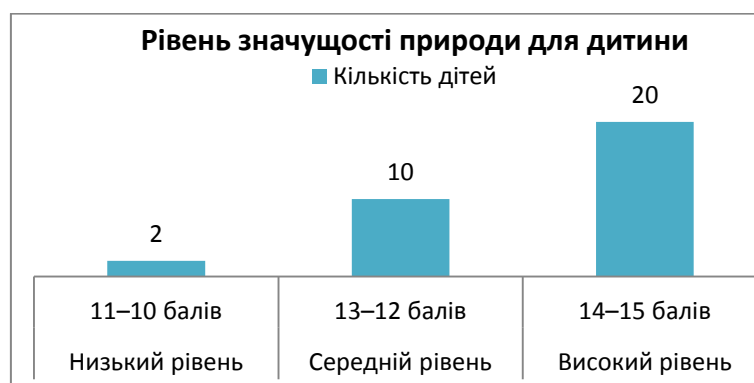

Додаток Ж

Таблиця 9.

		<i>Послідовність викладання дітьми картинок за сферами життєдіяльності</i>				
<i>№ п/п</i>	<i>Прізвище, ім'я дитини</i>	<i>Природа</i>	<i>Праця</i>	<i>Оточуючі предмети</i>	<i>Наука і мистецтво</i>	<i>Я сам</i>
1	Саша С.	<u>1</u>	5	2	4	3
2	Микола С.	<u>3</u>	4	1	5	2
3	Влад Н	<u>3</u>	5	1	2	4
4	Назар Б.	<u>5</u>	4	3	2	1
5	Аня М.	<u>1</u>	5	2	3	4
6	Аня К.	<u>1</u>	5	2	3	4
7	Каріна Т.	<u>5</u>	4	1	3	2
8	Настя М.	<u>1</u>	4	2	3	5
9	Мілана К.	<u>1</u>	4	3	2	5
10	Влад К.	<u>2</u>	4	3	5	1
11	Влад М.	<u>3</u>	5	1	2	4
12	Юра Ф.	<u>1</u>	5	2	4	3
13	Вадим М.	<u>2</u>	5	1	3	4
14	Віка І.	<u>1</u>	2	3	4	5
15	Софія Т.	<u>1</u>	4	3	5	2
16	Матвій Б.	<u>1</u>	4	3	2	5
17	Денис В.	<u>3</u>	4	2	5	1
18	Аня Г.	<u>2</u>	5	3	1	4
19	Андрій П.	<u>1</u>	3	4	2	5
20	Катя С.	<u>1</u>	4	2	3	5
21	Даша С.	<u>2</u>	5	3	4	1
22	Стас О.	<u>1</u>	4	2	3	2
23	Настя Р.	<u>1</u>	4	3	2	5
24	Яна З.	<u>1</u>	5	4	3	2
25	Віка Б.	<u>1</u>	4	2	5	3
26	Тимофій М.	<u>1</u>	5	2	3	4
27	Богдан Л.	<u>1</u>	3	2	4	5
28	Настя Б.	<u>1</u>	5	4	2	3
29	Саша С.	<u>1</u>	3	4	2	2
30	Назар Т.	<u>2</u>	3	1	4	2
31	Давид П	<u>2</u>	3	4	5	1
32	Софія Н.	<u>1</u>	4	3	2	5
<i>Низький рівень 11–10 балів</i>		<i>Середній рівень 13–12 балів</i>			<i>Високий рівень 14–15 балів</i>	
2		10			20	

Графік 5

Додаток 3

Таблиця 10. Результати ЕГ на контрольному етапі за методикою «Чарівний будиночок»

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	1) дівчинка нюхає квітку у квітучому саду;	2) дівчинка та хлопчик спостерігають за метеликом, який сидить на квітці;	3) діти граються в ігровому куточку;	4) діти на екскурсії у планетарії;	5) діти проводять досліди з водою;	6) діти разом з дорослими дивляться кінофільм;	7) діти розглядають автомобілі на прогулянці по вулиці;	8) хлопчик малює політ ракети у Космос.
1	Саша С.								+
2	Микола С.						+		
3	Влад Н				+				
4	Назар Б.			+					
5	Аня М.	+							
6	Аня К.		+						
7	Каріна Т.			+					
8	Настя М.				+				
9	Мілана К.				+				
10	Влад К.								+
11	Влад М.					+			
12	Юра Ф.					+			
13	Вадим М.				+				
14	Віка І.	+							
15	Софія Т.		+						
16	Матвій Б.								+
17	Денис В.			+					
18	Аня Г.	+							
19	Андрій П.				+				
20	Катя С.		+						

21	Даша С.			+					
22	Стас О.							+	
23	Настя Р.	+							
24	Яна З.				+				
25	Віка Б.		+						
26	Тимофій М.								+
27	Богдан Л.				+				
28	Настя Б.				+				
29	Саша С.					+			
30	Назар Т.			+					
31	Давид П								+
32	Софія Н.				+				

Таблиця 11

1) дівчинка нюхає квітку у квітучому саду;	2) дівчинка та хлопчик спостерігають за метеликом, який сидить на квітці;	3) діти граються в ігровому куточку;	4) діти на екскурсії у планетарії;	5) діти проводять досліди з водою;	6) діти разом з дорослими дивляться кінофільм;	7) діти розглядають автомобілі на прогулянці по вулиці;	8) хлопчик малює політ ракети у Космос.
4	4	5	8	3	1	1	6

Додаток К

Методика «Казка» (модифікований варіант методики Н. Ганошенко, В. Юркевич).

Мета. Виявити рівень розвитку допитливості у дошкільників, вольові та емоційні прояви дитини.

Хід проведення. Дитині пропонують послухати казку, з умовою, що необхідно вибрати одну казку з чотирьох (3 казки про знайомий об'єкт і 1 про незнайомий об'єкт): «Солом'яний бичок» українська народна казка, «Лисиця і журавель» Іван Франко, «Попелюшка» Шарль Перро або «Як комета космосом подорожувала» Марія Солтис-Смирнова (у цьому випадку саме комета була незнайомим для дитини об'єктом). Після здійснення вибору, читають обрану казку. Під час читання за кожним вихованцем спостерігають, фіксуючи прояви, які, на думку психологів, є ознаками наявності інтересу:

- тривале зосередження уваги на змісті казки, яку читає дорослий, відсутність відволікань;
- прагнення самостійно розглянути книгу та вміщені у ній ілюстрації після того, як твір прочитано;
- звертання до вихователя із запитаннями про зміст твору;
- яскравий вияв емоцій, співзвучних емоціям героїв твору, який виявляється у міміці, жестах, позі дитини під час читання, її експресивних висловлюваннях по ходу читання.

Обробка отриманих відомостей. Фіксується, чи обирає дитина казку «Як комета космосом подорожувала» або хоча б запитує дорослого, що це таке, навіть бажаючи послухати казку про знайомий об'єкт. Передбачається, що інтерес до казки про незнайомий об'єкт показує на високий рівень розвитку допитливості.

Низький рівень розвитку допитливості – дитина обирає казку про знайомий об'єкт, не цікавиться іншою.

Середній рівень розвитку допитливості – дитина запитує дорослого, про що нова казка, що таке «комета», але все ж бажає послухати казку про знайомий об'єкт.

Високий рівень розвитку допитливості – дитина цікавиться казкою «Як комета космосом подорожувала», бажає послухати саме її.

По кожному з названих критеріїв щодо вольових та емоційних проявів під час читання фіксується або його наявність (позначена у зведених таблицях знаком «+») або відсутність («-»). Якщо у ході спостережень фіксують у поведінці дитини під час читання не менше трьох названих показників, її відносять до підгрупи з високим рівнем пізнавального інтересу. Якщо у дитини фіксується два показники, її відносять до підгрупи із середнім рівнем пізнавального інтересу. До підгрупи з низьким рівнем відносять дітей, у яких під час спостережень фіксується менше двох названих показників. Яскраво виражені неухважність, значна кількість відволікань, беземоційність дитини, її бажання швидше закінчити обговорення твору, який вона сама ж обрала для читання, свідчать про відсутність у неї пізнавального інтересу.

Додаток Л

Методика «Новий об'єкт».

Мета. Виявити рівень пізнавальної активності дитини у звичному середовищі, спостережливість та допитливість.

Суть методики полягає в тому, що в груповій кімнаті періодично з'являються нові об'єкти, які розташовують так, щоб вони могли привернути увагу дітей. Проте вихователі спеціально не повинні повідомляти дітям, що в групі з'явилося щось нове. Під час спостережень фіксується, які об'єкти викличуть інтерес дітей, і як цей інтерес виявиться. Критеріями вияву пізнавального інтересу є:

- тривале розглядання та обстеження об'єкта дитиною;
- звертання до вихователя із запитаннями про об'єкт;
- бажання маніпулювати (діяти) з об'єктом, наступна діяльність з ним;
- привертання до об'єкта уваги інших дітей.

Для того, щоб зробити висновок про наявність пізнавального інтересу природничого спрямування, впродовж двох тижнів у групі розташовують 6 нових об'єктів. Три з них є природними об'єктами (кімнатна рослина, акваріум з рибками та набір природного матеріалу для куточка самостійної художньої діяльності – шишки, жолуді, каштани). Інші три об'єкти повинні зацікавити саме тих дошкільнят, які виявляють інтерес до пізнання природи Космосу: глобус, книга про Космос («Наука розповідає... Про Всесвіт» Нурія Рока, Роза М. Курто), плакат «Сонячна система».

Після внесення кожного з нових об'єктів фіксують наявність чи відсутність визначених критеріїв щодо кожної дитини. До підгрупи з високим рівнем пізнавального інтересу відносять дітей, щодо яких зафіксовано не менше 75% можливих виявів по усіх 6 нових об'єктах. До підгрупи із середнім рівнем пізнавального інтересу зараховують дошкільнят, що виявили від 50% до 75% показників, переважно до живих об'єктів. До підгрупи з низьким рівнем відносять дітей, у яких під час спостережень фіксується менше 50% названих показників.

Додаток М

Опитувальник «Знання про Космос» (модифікований варіант методики О. Соломенникової) використовується для виявлення рівня уявлень старших дошкільників про природу Всесвіту. Опитувальник складено з урахуванням програмних вимог, по блокам: «Планета Земля», «Космічні об'єкти», «Космічні явища», «Людина і Всесвіт». Дослідження проводиться індивідуально, у вигляді усного опитування.

Обробка отриманих відомостей. За повну правильну відповідь – 1–2 бали. Враховується і вміння дітей міркувати, узагальнювати, робити висновки.

Якщо дитина набрала:

10 – 15 балів – високий рівень знань.

5 – 9 балів – середній рівень.

До 5 балів – низький рівень.

«Планета Земля»

- Як називається країна, в якій ми живемо?
- А де розташована наша країна?
- Як називається планета, на якій ми живемо?
- А можеш сказати, де «живе» Земля?
- Скажи, чому цю систему назвали Сонячною?
- Яку форму має планета Земля?
- А що таке орбіта?
- Чи можемо ми обійти або об'їхати нашу країну?
- А земну кулю?
- Чи можемо ми об'їхати Всесвіт?

«Космічні об'єкти»

- Як називається найближча до нас зірка?
- Чи знаєш ти планети Сонячної системи?
- Сонце – джерело чого?
- Як ви гадаєте, чи зможуть люди жити на Сонці? Чому не зможуть?
- А чи може Сонце принести шкоду?
- Які планети є в нашій Сонячній системі?
- Ти знаєш що називають «хвостатим» космічним об'єктом?
- Що таке Місяць?
- Які ще об'єкти у космічному просторі ти знаєш?
- Що таке сузір'я? Які ти знаєш сузір'я?

«Космічні явища»

- Чому настає день і ніч?
- Що можна побачити на небі вдень?
- Що можна побачити на небі вночі?
- Які ще явища можна спостерігати в небі при різній погоді?

«Людина і Космос»

- Хто літає в космос?
- Хто перший полетів у космос?
- На чому літають в космос?
- Навіщо люди літають в космос?
- Хотів би ти стати космонавтом?

Додаток Н

«Методика для виявлення найбільш значимих для дитини понять природи і соціуму» (проводиться індивідуально).

Обладнання: картки з картинками, об'єднаними в 5 категорій: природа, оточуючі предмети, праця, наука і мистецтво, я сам.

Інструкція: педагог пропонує дитині викласти картки в порядку від найбільш важливого до найменш значимого.

«Подивись які картки на столі. Виклади одну за одною. На перше місце поклади ту на якій зображено саме ближче для тебе. Далі виклади, те що менш важливо, останню поклади ту яка позначає найнезначніше.

Чому ти поклав ці предмети саме так?

Чому останній предмет тебе зовсім не цікавить?

Чому найперший предмет для тебе найбільш важливий?»

Високий рівень 14 – 15 балів – дитина усвідомлено кладе на перше місце картки з зображенням природи. Повними реченнями відповідає на поставлені питання. Проявляє інтерес до зображень природних об'єктів. Ставить значимість природи на перше місце.

Середній рівень 13 – 12 балів – відповідає на поставлені питання, картки з зображенням природи ставить в середину викладеної лінії. Проявляє інтерес до природи, але більше цікавиться іграшками, самим собою.

Низький рівень 11 – 10 балів – затрудняється відповідати на питання, картки викладає не пояснюючи причину такої послідовності. Не цікавиться зображеннями природи.

Додаток П

Методика «Чарівний будиночок».

Світ навколо такий багатий, різноманітний, і для уточнення, яка саме сторона світу приваблює дитину, що їй подобається, найбільше цікавить, їй пропонують розглянути макет іграшкового будиночка, у якому є 8 віконцець. Дитина має зазирнути у кожне віконце і обрати, у якій кімнатці вона хотіла б побувати (тобто, яка саме діяльність її приваблює). Вибір слід зробити серед таких варіантів:

- 1) дівчинка нюхає квітку у квітучому саду;
- 2) дівчинка та хлопчик спостерігають за метеликом, який сидить на квітці;
- 3) діти граються в ігровому куточку;
- 4) діти на екскурсії у планетарії;
- 5) діти проводять досліди з водою;
- 6) діти разом з дорослими дивляться кінофільм;
- 7) діти розглядають автомобілі на прогулянці по вулиці;
- 8) хлопчик малює політ ракети у Космос.

З метою визначення стійкості інтересу кожного дошкільника ця гра може проводитися тричі через 3-4 дні.